

עזראים מחנכים בדרך

דרך ארץ

מערך לקבוצת עיינות

הנחיה וחשיבה

אביאל פרנס

אפי הורוביץ

ארי אודס

לירן גרוס

עדי נתנאל

כתיבה

אורית פרקש

עריכה לשונית

אפרת ליבר

עיצוב כריכה

אפרת ונחוצקר

עיצוב גרפי ועימוד

אפרת רוכברגר

בהוצאת

עזרא - תנועת הנוער התורני לאומי בארץ ישראל

מחלקת הדרכה

רח' בית הדפוס 11 ירושלים

טלפון: 025371640 | פקס: 025372639

www.ezra.org.il

© כל הזכויות שמורות, ירושלים, תשע"ח

תוכן העניינים

4	הקדמת המזכ"ל.....
5	הקדמת מחלקת הדרכה.....
7	מערך "דרך ארץ" -
8	פעולה ראשונה.....
16	פעולה שניה.....
26	פעולה שלישית.....
46	פעולה רביעית.....
59	פעולה חמישית.....
74	איך עובדים עם תוכן בתנועה שלנו?.....
76	בניית מערך.....
78	מתודיקה.....
82	פרוייקט.....
83	על הגיל המודרך.....
89	טבלת תכנון.....

דרך ארץ שקדמה לתורה -

ה' מסיני בא וְזָרַח מִשְׁעִיר לָמוֹן, שלא רצו לקבל אותה. הלך לבני ישמעאל ולא רצו לקבל אותה, כמ"ש, הופיע מהר פְּאָרָן. כיוון שלא רצו, חזר אל ישראל.

חז"ל מלמדים אותנו במדרש, כי ישנה התאמה בין דרך הארץ שלנו, לתורה. התורה ניתנת לישראל משום שדרך הארץ שלנו מתאימה לתורה. התורה לא ניתנת לשאר האומות כי ההתנהגות וההתנהלות שלהם גורמים להם שלא לרצות לקבל אותה. ניתן להעמיק במדרש הזה רבות, ולמעשה הוא טומן בחובו כמה מסרים עמוקים ומשמעותיים כאחד. המדרש בעצם אומר שדרך ארץ קדמה לתורה לא רק מבחינה כרונולוגית, המדרש אומר שלא רק שזה קרה קודם, זוהי בעצם תשתית המאפשרת להתעלות לקומה חדשה, לקומה נוספת. תשתית שבלעדיה לא תינתן התורה.

כמי שנולדנו כולנו לעולם שבו גם התורה וגם דרך הארץ בנויים, כדאי לנו לשים לב לכך שלעתים, דווקא אצלנו, בני התורה, ישנו זלזול מסויים בקומה של דרך הארץ. לעתים אנחנו נוטים לזלזל בנימוסים - החל מעמידה בזמנים וכלה בסדר וניקיון.

החוברת שלפניכם מסמנת סירוב שלנו כתנועה להיכנע לכך. אנו מבינים כי לולי הקומה הבסיסית הזו לא נוכל לבנות אדם שלם, חברה שלמה של תורה עם דרך ארץ. יש כאן הצעה והזמנה להזדמנות שלכם כמדריכים להוכיח שתורה לא רק שבאה על חשבון דרך הארץ, אלא היא מחזקת ומעצימה אותם. על מנת לעשות כן נדרש מכולנו מסע לימודי, נפשי אותו אנחנו מאמינים ומקווים שתעשו בעצמכם, ולאחר מכן תובילו את חניכיכם אחריכם במשימה גדולה זו.

חזקו חברים!

הקדמת מחלקת הדרכה

מדריכות ומדריכים יקרים,
בשעה טובה ולקראת שנת המאה אנחנו זוכים יחד אתכם לסיים את פיתוח תכנית ההדרכה הרב גילאית של התנועה, לאחר שלוש שנים של עבודה.
לא בכל מקום ולא בכל חברה זה דבר נפוץ, לעסוק בתכנים ברמה גבוהה. תוכן זה אומר רעיונות, ערכים ואידאלים, מחשבות. אלה (חלק) מהדברים שבונים את הזהות שלנו, ואלה הדברים שבסופו של דבר מניעים את העולם. אנחנו בתנועה חרטנו על דגלנו את הרצון לצאת מהסיסמאות ה'רגילות', להצליח לבחון דברים לעומק ולהגיד דברים שהם לא בנאליים. זאת עבודה קשה, כי בסיסמאות הרבה פעמים יש הרבה אמת. אנחנו רוצים להצליח לקחת את הסיסמאות ולהעמיק אותן לרעיונות שחיים בתוכנו, בחיים היומיומיים שלנו. ובשביל זה צריך לחשוב, להעמיק, ללמוד, להתווכח. וזו המהות של עיסוק בתוכן אצלנו בתנועה.

אתם מקבלים את החוברת הזו בסיומה של שבת שבה עסקתם בנושא החוברת. השבת הזו מגיעה בזמן של תקופת השגרה החורפית שבה יש בסניף פעילות רגילה וסדירה, וראינו לנכון לעסוק דווקא בתקופה הזו בתהליכים חינוכיים שקשורים לתוכן ולעיצוב הזהות המתפתחת של החניכים שלנו.

מה זה אומר בפועל?

במהלך השבת ביררנו לעומק את הנושא שמשויך לשכבת הגיל של החניכים שלנו, ובסוף השבת קיבלנו כלים פרקטיים להטמעת התוכן. החוברת הזו היא כלי עזר להעברת הנושא לחניכים במהלך התקופה שלאחר השבת. יש שני סוגים של חוברות: בחלק מהחברות הפעולות בנויות ומסודרות עם מטרה, מבנה ומהלך ברור; בחלק מהחברות במקום פעולה בנויה יש מגוון של אפשרויות למתודות וטקסטים שמתוכן המדריך בוחר מה מתאים לו ולקבוצה שלו על פי הרציונל של הפעולה. אנחנו מרגישים שלכל סוג של חוברת יש יתרונות אחרים והיינו רוצים שכל מדריך יתנסה בשני הסוגים. לבסוף, חשוב לנו לומר מילה נוספת -

החברות האלה הן פרי של הרבה חשיבה ועבודה של פיתוח. חלק מהפיתוח הזה נעשה בעזרתכם, נציגים מהשטח - חניכים, מדריכים, מרכזות ובוגרים. חשוב לנו מאוד להמשיך לעבוד בשיתוף פעולה גם בפיתוח של התכנים, וגם לשמוע מכם משוב על מה מתאים יותר ומה מתאים פחות, כדי להצליח להיות מותאמים למה שנכון ורלוונטי לכם ולחניכים שלכם.

אנו מאחלים לכולנו הצלחה בתקופה הקרובה ובכלל, שנזכה בע"ה לעבור עם החניכים שלנו תהליכים משמעותיים בכניית האישיית שלנו ושלהם.

בהצלחה גדולה ובהערכה גדולה,

חזקו חברים,

מחלקת הדרכה,

ירושלים תשע"ח

עזראים מחנכים בדרך

דרך ארץ

פעולה א' מה זה בכלל דרך ארץ?

מטרת הפעולה:

החניכים ילמדו ויפנימו מדוע חשוב להיות אדם בעל דרך ארץ, מהסיבה ההגיונית ומהסיבה החברתית.

מבנה הפעולה:

- א. צידוק לוגי - האדם קיים לא רק כדי לשרוד אלא בשביל מטרה גדולה יותר
- ב. ההבדל בין אדם לבהמה
- ג. חברה מתוקנת

ציוד:

קולה וכוסות כמספר החניכים
חפצים למשימות

מהלך הפעולה:

א. צידוק לוגי - האדם קיים לא רק כדי לשרוד אלא בשביל מטרה גדולה יותר

- משחקים עם החניכים כמה משחקים בלי מטרה: אומרים להם לקפוץ על רגל אחת 30 פעמים, להשמיע קולות של תרנגול, להסתובב סביב המעגל כמה פעמים, לשיר "היום יום הולדת", לפתוח ולסגור את החלונות והדלת, וכן על זה הדרך.
- לחילופין אפשר לבחור שני מתנדבים: לאחד נותנים מטרה להגיע אל הקצה של החדר תוך עשר שניות, ולשני אומרים רק ללכת בחדר בלי מטרה להגיע למקום כלשהו.
- עושים זאת כמה פעמים עד שאחד החניכים ישאל בקול את המדריך או את חברו "מה הקטע?", "מה המטרה של זה?", "אני מרגיש טיפשי" וכדומה.
- מבררים עם החניכים איך הם הרגישו כשביצעו את המשימות האלה בלי מטרה מוגדרת, שומעים את תשובותיהם ומשאירים את השאלה פתוחה בינתיים.

ב. ההבדל בין האדם לבהמה

- מקריאים לחניכים את סיפורו של שאול (נספח 1), ובסוף מבקשים מהם לנחש

מיהו שאול. כאשר החניכים מנסים לנחש שזהו ילד או אבא, מגלים להם ששאול הוא בעצם חתול ביתי.

- מסכמים את החלק הזה בהבאת הפסוק מקהלת (נספח 2). מסבירים לחניכים שאת מגילת קהלת כתב שלמה המלך, והיא עוסקת בתפקידו ומהותו של האדם בעולם. בפסוק זה אומר קהלת כי אין הבדל מהותי בין האדם ובין בעלי החיים, בסוף מקרה אחד להם.

- מבקשים מהחניכים להצביע על חמישה הבדלים בין בעלי החיים לבני האדם. המטרה היא לכוון אותם לכך שכל בעלי החיים נזקקים לצרכים בסיסיים, כולל הדיבור. האדם מתעלה על החיות במעשיו, במטרה שלשמה הוא עושה את הדברים, בתוכן, במוסר.

- מסכמים את החלק הזה ואומרים שגם האדם הוא בעל חיים, אך בניגוד לשאר בעלי החיים הוא נברא בצלם.

- מביאים לפני החניכים את הפסוק מבריאת האדם (נספח 3). מסבירים לחניכים כי הייחוד של האדם על שאר בעלי החיים הוא צלם אלוקים, הנשמה אשר בתוכו. אנחנו לא פועלים רק כדי לשרוד כמו בעלי החיים, אלא המטרה שלנו היא לקדם את העולם, "לעובדה ולשומרה" (בראשית א), מתוך ידיעה שיש בנו חלק אלוקי, וזה דורש מאיתנו להיות אנשים מוסריים וערכיים. מזכירים לחניכים שמקודם עצבן אותם לעשות פעולות בלי מטרה מכיוון שזה הטבע של האדם, לחיות לשם משהו.

אפשר לצטט את אמירתו של ר' דוד קמחי (נספח 4), על כך שמותר האדם הוא העיסוק בתורה ובמעשים טובים.

ג. חברה מתוקנת

* הערה למדריך/ה: בעקבות החלק הראשון, נתמקד כעת דווקא בדרך ארץ, בערכיות, כמפרידה את האדם מן הבהמה וכדי שחברה תתקיים יש לנהוג לפי ערכים.

דרך ארץ נקראת גם אנושיות, כלומר היא מעלה אותנו מעל שאר בעלי החיים.

- משחקים את המשחק "לחשוב רק על עצמי": מבקשים מהחניכים לקחת איזשהו חפץ שהביאו מהבית או משהו שנמצא בסניף, ומחלקים לכל חניך פתק עם משימה (נספח 5). המטרה של כל חניך היא לבצע את המשימה ויהי מה. מה שהחניכים לא יודעים הוא שהמשימות שלהן מנוגדות זו לזו, והמטרה של המשחק היא ליצור התנגדות וחוסר שיתוף פעולה.

- מחלקים לחניכים את הסיפור על בריכת הקולה (נספח 6). אפשרות נחמדה להקראת הסיפור: מחלקים לכל חניך כוס קולה, ובכל פעם שהמדריך אומר את המילה "קולה" בסיפור, החניכים שותים לגימה מהכוס.

- שואלים את החניכים: מה אתם הייתם עושים בסיפור? האם הייתם שופכים את הקולה שלכם בשביל המלך? איך קרה שכל הבריכה הייתה מלאה במים?

- מעמיקים את הדיון ושואלים את החניכים מדוע לדעתם חשוב להיות אדם שפועל בצורה מוסרית, אדם נותן? ומצד שני, מדוע זה טוב לחשוב רק על עצמי ולא להתחשב בזולת?
- אופציה נוספת לחניכים בוגרים יותר: מקריאים את הידיעה על רוכב האופנוע שנפגע בתאונת דרכים ואף אדם לא בא לעזור לו, ובסוף נפטר מפצעיו (נספח 7). אם הסיפור קשה מדי לחניכים אפשר לעדן אותו ולספר בעל פה את הרעיון.
- מפתחים דיון: מדוע לדעתכם אנשים לא באו לעזור לו והשאירו אותו למות מפצעיו? מכוונים את החניכים לתשובות כמו: לא נעים כי לא מכירים אותו, מחשבה שבטוח משהו יבוא לעזור, ממהרים לעיסוקיהם, לא התפקיד שלי וכו'. המטרה היא שהחניכים יגיעו בעצמם למסקנה שהרבה יותר קל לשים את עצמי במרכז, לפעול בלי אנושיות, וזה יכול להביא לדברים קיצוניים, ולעתים נראה שהחברה שלנו כבר הגיעה לקיצוניות הזאת.
- שואלים את החניכים: האם גם היום קורים מקרים כאלה? איך הייתם מכנים אנשים שמתנהגים כך? למה וכיצד צומחת תופעה כזאת?
- מסכמים את הפעולה: ישנן שתי סיבות להיות אדם בעל דרך ארץ. הסיבה הראשונה היא ההסבר ההגיוני, הלוגי. אנחנו לא חיים סתם, יש לנו ערכים שלשמם נבראנו, הנובעים מצלם אלוקים שבתוכנו, והם אלו שמבדילים אותנו מבעלי החיים. הסיבה השנייה היא שכדי שחברה תוכל להתקיים יש חשיבות שכל פרט בה ינהג בצורה הכי מוסרית, ולא יחשוב רק על עצמו.

נספח 1

צלם וגזור

שמי הוא שאול, ואני רוצה לספר לכם על עוד יום אחד מהיום יום שלי. אני קם בבוקר בשעה די מוקדמת, הולך לרחוץ קצת את פניי וידיי, לעתים מתקלח בצורה יותר רצינית כדי להתעורר מהלילה שעבר. לאחר מכן אני אוכל ארוחת בוקר ויוצא לעוד יום שבו אני נפגש עם חבריי. אנחנו מדברים על דא ועל הא, על המקומות הטובים שכדאי לעבור בהם, ועל סכנות שאורבות לנו בתקופה האחרונה בגלל כל מיני שינויים במצב הביטחוני ובמזג אוויר. לקראת הצהריים אני מקבל את פניהם של ילדיי, משוחח איתם על היום שעבר עליהם ויוצא איתם לטייל באזור. לקראת הערב אני עוזר להם במקלחות וכולנו הולכים לישון.

נספח 2

צלם וגזור

”כִּי מִקְרָה בְּנֵי הָאָדָם וּמִקְרָה הַבְּהֵמָה וּמִקְרָה
אֶחָד לָהֶם, כָּמוֹת זֶה כֵּן מוֹת זֶה וְרוּחַ אֶחָד
לְכֹל, וּמוֹתֵר הָאָדָם מִן הַבְּהֵמָה אֲיֵן כִּי הַכֹּל
הֶבֶל”

(קהלת ג, יט)

נספח 3

צלם וגזור

”וַיִּבְרָא אֱ-לֹהִים אֶת-הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, בְּצַלְם
אֱ-לֹהִים בָּרָא אֹתוֹ”

(בראשית א, כז)

נספח 4

צלם וגזור

”ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל - רוצה לומר: אם כל מעשה האדם היה הבל, שלא עסק כי אם באסיפת הקניינים (=בענייני רכוש וכסף) וכדומה, אבל לא כן אם עסק בתורה ובמעשים טובים.”

עליך לשבת עם
החפץ שהבאת
ולחבק אותו חזק.

עליך לשחק בחפץ
שלך בלי לתת אותו
לאף אחד! גם אם
משכנעים אותך!

עליך להתחלק עם
החבר הטוב שלך במה
שהבאת מהבית.

עליך להחביא את
החפץ שהבאת.

עליך לגרום לכל
הקבוצה להביא את
החפצים שלהם אליך.

עליך להביא את החפץ
שלך לאחד הילדים
האחרים ובתמורה
לקחת את שלו.

עליך לכתוב מהחפצים
של כל חברי הקבוצה
את שם הקבוצה
(נטעים, עיינות, נירים
וכו') או את המילה
עזרא, שם הסניף וכו'.

עליך לעשות מעגל של
כל החניכים בקבוצה,
למעט חניך אחד או
שניים והחפצים יהיו
באמצע.

עליך להביא את
החפץ שלך לחבר
שאתה לא כל כך
מכיר מהקבוצה.

עליך לעשות
מהחפצים של כולם
את הנחש הארוך
ביותר.

עליך לתת את החפץ
שלך למי שמבקש.

עליך לשכנע לפחות
שני ילדים שייטנו לך
את החפץ שלהם.

עליך לדאוג
שהחלון יהיה
סגור.

עליך לדאוג
שהחלון יהיה
פתוח.

בארץ אחת רחוקה רחוקה
 היה המלך אהוב נורא
 ולא עלינו, המלך הזה
 היה ממש, אבל ממש חולה.
 ועוד פרט קטן: באותה מדינה
 קוקה קולה הייתה מאוד נדירה
 (ואיך קשורה הקולה לשיר?
 תשבו בשקט, את הכול נסביר).
 המלך - כבר אמרנו שהיה חולה,
 הזמין במדינה כל רופא ורופא
 ואף אחד מהם עדיין לא גילה
 מהי התרופה למחלה.

סיפורנו מתחיל ביום הזה,
 היום שבו הגיע רופא
 ואמר למלך בלי לחכות אף שנייה:
 "גיליתי", אמר, "את התרופה
 למחלה!
 כל מה שצריך כדי שתבריא
 למלא אמבטיה בקולה טרי,
 ולא אכפת לי אם קולה זה נקבה,
 מה שחשוב זה מה שיש בה".
 וכך גמר הרופא את דברו
 והלך כדי לקבל את שכרו.

חשבתם שבזה נגמר העניין?
 לא ולא! כי אפילו בכל בניין
 במדינה כולה, וגם בארמון
 לא תמצאו מספיק ממון
 כדי לקנות כל כך הרבה קולה
 מספיק כדי למלא את האמבט כולה.
 המלך מיד שינס מותגיו,
 דנדן בפעמון וקרא ליועציו,
 ואלה מיד טיכסו עצה -
 לגייס את כל הממלכה למשימה.
 כל אחד יאסוף פרוטה לפרוטה

ולבסוף יקנה כוס קולה שלמה,
 ובתאריך מסוים (הם קבעו לשבת)
 ישפוך כל אחד את הכוס לאמבט,
 ואז המלך יתקלח המון
 הם אפילו יוסיפו פלח לימון.
 והעם שאהב את המלך, כמובן,
 הסכים מיד לכל העניין.

הזמן חולף, שבט בפתח,
 וכל העם עכשיו במתח
 אך זקן אחד, אף אחד לא שם לב:
 מהקולה הוא ממש התלהב.
 כבר הייתה בידו כוס קולה שלמה
 ופתאום עלתה בראשו מחשבה:
 "מה יקרה אם אשתה לי הכול
 לבד?
 זו הרי רק כוס אחת בלבד...
 וכל כך התאמצתי, אספתי
 פרוטות,
 נו, מגיע לי עכשיו לשתות.
 וכדי שלא ישימו לב לחסרוני
 אשים שם במקום כוס מים קרים".
 וכשהגיע תורו לשפוך את כוסו
 בהיחבא שפך את הכוס, במסתור
 והיה מרוצה, כמו כל העם,
 הן עכשיו הולך להבריא מלכם!

באותו יום התכונן המלך מעט,
 הנה הוא הולך להיכנס לאמבט,
 ואחרי שלקח סבון וברווז
 הלך להקים באמבט מאוז.
 ועכשיו לפואנטה של הסיפור:
 המלך היה ממש שבור
 כי כל העם, בלי לחשוב פעמיים,
 כולם שמו שם רק מים...

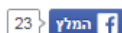
ראשי « חדשות » חדשות בארץ « בארץ

הפצוע שכב באמצע הכביש, אף נהג לא עצר

משה חי-ישראלי נהרג אתמול בתאונת דרכים באזור. תיעוד נדיר של התאונה שהגיע לערוץ 10 מראה איך במשך דקות ארוכות הוא שכב פצוע ואיש לא התעניין

nrg מעריב | 6/5/2007 22:30

משה חי-ישראלי, בן 62 מחולון, נהרג אתמול בצהריים בתאונת דרכים בצומת אזור, לאחר שנפגע ממערבל בטון. מתמונות שצולמו על ידי מצלמת הצומת, ואשר פורסמו אמש בערוץ 10, עולה כי חי-ישראלי שכב על הכביש במשך דקות ארוכות לאחר התאונה, עד שמישהו מעוברי האורח והנהגים שעברו בצומת טרח לעצור ולבדוק מה מצבו.

התאונה התרחשה סמוך לשעה 14:00 בצהריים בכביש 44, כאשר חי-ישראלי רכב על הקטנוע משמאל למערבל הבטון, והתנגש בו. המשטרה עדיין חוקרת את הסיבות לתאונה, אך נבדקת אפשרות לפיה סטיית הקטנוע ימינה, שהובילה להתנגשות, נגרמה כתוצאה מנוכחותה של משאית גרר שנסעה משמאלו של רוכב הקטנוע. מתמונות מצלמת הצומת עולה כי עוד לפני שהגיע לצומת האמבוב לנס, ובו צוות טיפול נמרץ של מגן דוד אדום, שכב חי-ישראלי על הכביש, כשמכוניות רבות נוסעות מסביבו אך איש לא עוצר לסייע לו ולבדוק מה מצבו. וכך, הצוות הרפואי שהגיע בסופו של דבר למקום, נאלץ לקבוע את מותו של חי-ישראלי.

פעולה בי' תורה .VS דרך ארץ

מטרת הפעולה:

החניכים יתוודעו למתח הקיים לעיתים בין התורה למידות, ויפנימו כי האידיאל הוא לחיות את שניהם יחד.

מבנה הפעולה:

- א. איזה מתח - מצוות או מוסר?
- ב. דרך ארץ קדמה לתורה
- ג. אחריות על הראש
- ד. תורה עם דרך ארץ

ציוד:

- כוסות
- שלטים
- שיר
- פלקט גדול עם המילים דרך ארץ
- כלי כתיבה כמספר החניכים

מהלך הפעולה:

א. איזה מתח - מצוות או מוסר?

מניחים על הרצפה שני שלטים: "אדם דתי" ו"אדם חילוני" (נספח 1). מקריאים כל מיני מקרים (נספח 2) ומבקשים מהחניכים למיין אותם בכל טור לפי מה שנראה להם יותר מתאים. לחלופין אפשר לסדר את ההגדרות לפי סדר החשיבות.

אפשר להניח שהחניכים ישימו בחשיבות העליונה מצוות מעשיות כמו שמירת שבת, לא לאכול חזיר וכו'. ואילו את הערכים ישימו לקראת הסוף.

שואלים את החניכים: האם הערכים ששמתם בצד של האדם החילוני לא כתובים בתורה? מדוע אנחנו לא מייחסים את הערכים האלה לאנשים דתיים? מבקשים מהם דוגמאות כאשר יש צורך לבחור בין שניהם - במה נבחר? אם הם מיינו לפי סדר החשיבות - שואלים אותם מדוע זה יותר חשוב מזה?

ב. דרך ארץ קדמה לתורה

- מחלקים את החניכים לשתי קבוצות, נותנים להם כמה כוסות חד פעמיות או לגו, ואומרים להם שיש תחרות בין הקבוצות מי בונה את המגדל הכי גבוה. בסוף התצוגה מוציאים כוס אחת שעומדת בבסיס המגדל ומקשיבים לתגובות החניכים.
 - משחקים את משחק הכיסאות - מעמידים את החניכים על הכיסאות ואומרים שהמטרה שלהם היא להישאר על הכיסא. בכל פעם מוציאים כיסא אחד מהמעגל, כך שהם צריכים להצטופף ולהיתלות זה בזה.
 - מניחים מול החניכים שלט גדול עם המילים "דרך ארץ" ושואלים אותם מה עולה להם כאשר אנחנו אומרים את המילים האלה. ביום חול, ואם יש לוח, אפשר לכתוב את תשובות התלמידים או לתת להם לכתוב בעצמם על הדף.
 - סביר להניח שהם יכתבו כל מיני מידות וערכים, כמו עזרה לזולת, התחשבות, ויתור, סבלנות וכו'. חשוב לשמוע את הדוגמאות שהחניכים מביאים ומתוך כך אפשר לעגן דוגמאות ספציפיות בהמשך המערכ.
 - מסבירים לחניכים את הביטוי דרך ארץ, ומזכירים את המקור שבטח משם הם מכירים אותו: "דרך ארץ קדמה לתורה" (נספח 3).
- * לעיון המדריך ולקבוצות ברמה גבוהה: ישנם כמה מקורות בתנ"ך ובחז"ל על הביטוי דרך ארץ ופירושים שונים (נספח 4). במערכ זה אנו נתמקד בפירוש של המידות והמוסר, ערכים שבין אדם לחברו.
- שואלים את החניכים מה האמירה הזאת אומרת לדעתם. מדוע במשחק הקודם הם אמרו שלשמור שבת חשוב יותר מאשר לקום לזקן באוטובוס? הרי כאן אמירת חז"ל טוענת הפוך.
- מסבירים לחניכים ש"דרך ארץ קדמה לתורה" - הכוונה שהיא הבסיס אליה. כדי לקבל את המצוות, "היה אם שמוע", יש לקבל קודם עול מלכות שמים. זה הבסיס, להיות אדם טוב. לפני מתן תורה יש 49 ימים של ספירת העומר, שבהם אנחנו מטהרים את מידותינו. כי רק מתוך מידות מתוקנות התורה תוכל להופיע. אבל אם ההמשך לא מגיע, אז האמרה הזאת חסרה. מדגישים שאין סתירה בין השניים, כמו שמקובל לעיתים לחשוב, זה לא או זה או זה.
- מסבירים לחניכים שבמשחקים ששיחקנו, כאשר אין בסיס שהוא חזק ויציב כל הבניין קורס. כך גם בחיים שלנו, התורה היא מרכז החיים, אבל כלי מידות מתוקנות, ערכים ומוסר אין לתורה על מה להישען ולעמוד.
- אפשר לשאול את החניכים מהו הדבר המרכזי שקורה בספר שמות. התשובה שהם בוודאי יענו היא: קבלת התורה. שואלים: מדוע לדעתכם לא נפתחה התורה בסיפור על מעמד הר סיני אם זהו העיקר? מכוונים את החניכים להבין מה יש בספר בראשית - סיפורים על אבות האומה. בשביל מה זה חשוב לנו? מסבירים שספר בראשית נקרא ספר הישר, כי הוא הבסיס המידותי לקבלת התורה. רק לאחר בניית המידות של עם ישראל, דרך האבות והאימהות שלנו, נוצר עם ישראל וקיבל את התורה.

ג. אחריות על הראש

- מקריאים את השיר "הי יש לך כיפה על הראש" של שי גבסו (נספח 5). שואלים את החניכים מה הם חושבים, מדוע יש ציפייה מאנשים דתיים להיות גם מוסריים וערכיים?
- אמנם השיר לוקח את זה למקום קיצוני של הורדת הכיפה, אבל צריך לכוון אותם לנקודה שאנחנו מתמקדים בה - יש אחריות מוסרית וערכית דווקא לאנשים דתיים בגלל זה.
- שואלים את החניכים האם הם שמעו בעבר על אנשים דתיים, שומרי תורה ומצוות, שעשו עיוות מוסרי כלשהו? ואיך הגיבו לזה? האם להם בעצמם העירו פעם על כך שהם דתיים ומתנהגים בצורה מסוימת?

ד. תורה עם דרך ארץ

מקריאים לחניכים את מה שנאמר בפרקי אבות (ג, יז): "רבי אלעזר בן עזריה אומר, אם אין תורה אין דרך ארץ, אם אין דרך ארץ אין תורה". מקריאים לחניכים כל מיני מקרים (נספח 6) ושואלים אותם מה הם חושבים על כך. מן הסתם תגובות החניכים יהיו "זה לא נכון", "איזה צבוע הוא" וכדומה.

מסכמים את הפעולה: אם אנחנו מבינים שגם דרך ארץ נובעת מהתורה, אסור לנו לנתק בין שתיהן, וזאת הכוונה לאמירה בפרקי אבות. אי אפשר ללמוד על ערכי התורה המוסריים האנושיים ולא לקיים אותם. תורה ודרך ארץ הולכים ביחד. כמוכן שיש בסיס שהוא בסיס אנושי ומוסרי, אך גם הוא מגיע מתוך התורה הקדושה. ולכן עוד יותר כאנשים דתיים, כמו שיש לנו מחויבות לקיים את המצוות, ההלכות ואת פרטיהן, כך גם בענייני המוסר והמידות.

מזכירים לחניכים שגם בלוחות הברית נחלקו עשרת הדיברות למצוות שבין אדם למקום ולמצוות שבין אדם לחברו.

גאדס היילוני

אדם דתי

לקום לזקן באוטובוס

לא לאכול בשר

לפעול למען בעלי החיים

להתפלל

לשמור שבת

לשמור על איכות הסביבה

להגן על הפליטים מסודן

לדאוג לאוכלוסיות מצוקה

להתנדב

לכבד הורים

לברך

ללמוד תורה

ליישב את ארץ ישראל

להתגייס לצבא

צלם וגזור

"דא"ר ישמעאל בר רב נחמן: עשרים ושישה דורות קדמה דרך ארץ את התורה הדא הוא דכתיב 'לשמור את דרך עץ החיים' - 'דרך' זו דרך ארץ, ואחר כך 'עץ החיים' - זו תורה".
(מדרש רבה ויקרא ט, ג)

"ויגרש את האדם" - מלמד שנתן לו הקדוש ברוך הוא גירושין כאישה. 'וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים' - מלמד שהכרובים קדמו לכל מעשה בראשית. 'ואת להט החרב המתהפכת' - זו גיהנום. 'לשמור את דרך' - זו דרך ארץ, עץ החיים - מלמד שדרך ארץ קדמה לעץ החיים. ואין עץ החיים אלא תורה, שנאמר 'עץ חיים היא למחזיקים בה'".

צלם וגזור

1. "רבי נחוניא בן הקנה אומר: כל המקבל עליו עול תורה, מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ. וכל הפורק ממנו עול תורה - נותנים עליו עול מלכות ועול דרך ארץ". (פרקי אבות)
2. "רבן גמליאל אומר: יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם משכחת עוון... וכל תלמוד שאין עמו מלאכה סוף הבטלה לעורר עוון". (אבות דרבי נתן)
3. "רבי חנינא בן חכינאי אומר: הנעור בלילה ומפנה לבו לבטלה - זו היא דרך ארץ". (אבות דרבי נתן)
4. "מעשה ברבי יהודה שראה קרי והיה מהלך על גב הנהר. אמרו לו תלמידיו: רבינו שנה לנו פרק אחד בהלכות דרך ארץ... ירד וטבל, ושנה להם". (ברכות כב, א)
5. "רבי יהודה בן אילעאי אומר: כל העושה תורה עיקר ודרך ארץ טפל, עושין אותו עיקר בעולם הבא. דרך ארץ עיקר ודברי תורה טפל - עושין אותו טפל לעולם הבא". (אבות דרבי נתן כח)
6. התורה נקנית בארבעים ושמונה דברים: בתלמוד, בשמיעת האוזן... במיעוט תענוג, במיעוט שחוק, במיעוט דרך ארץ". (אבות ו, ה)
7. "ארבעה צריכים חיזוק ואלו הם: תורה ומעשים טובים, תפילה ודרך ארץ". (ברכות לב)

פירושים שונים למושג דרך ארץ:**1. דרך מקובלת בחברה או בדיבור**

- (א) "וינחם יצחק אחרי אמו - דרך ארץ, כל זמן שאמו של אדם קיימת - כרוך הוא אצלה."
 (ב) "ויהי לי שור וחמור" - דרך ארץ לומר על שוורים הרבה - שור. אדם אומר לחברו: "קרא התרנגול", ולא התרנגולים.
 (ג) "בשבתך בביתך ובלכתך בדרך" - דרך ארץ למדה תורה, זמן שכיבה וזמן קימה.
 (ד) "עולים ויורדים" - רשב"ם: אין לדקדק במה שהקדים עולים ליורדים, שכן דרך ארץ להזכיר עלייה קודם ירידה.

2. מנהג או התנהגות רצויה, חיובית או מומלצת

- בעיקר בביטוי המקובל: "למדה תורה דרך ארץ", ביטוי אשר חוזר עשרות פעמים במקורות:
 (א) "נעשה אדם" - רש"י: "ללמד דרך ארץ שיהא הגדול נוטל רשות מהקטן".
 (ב) "וילך למסעיו" - לימדך דרך ארץ שלא ישנה אדם מאכסניא שלו.
 (ג) "והיה המחנה הנשאר לפליטה" - לימדתיך תורה דרך ארץ שלא יהא אדם נותן כל ממונו בזווית אחת.
 (ד) "בשר לאכול" - ולא לשובע - למדה תורה דרך ארץ שאין אוכלים בשר לשובע.

3. פרנסה - עמל, יגיע כפיים

- (א) "רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר: יפה תלמוד תורה. עם דרך ארץ" וכו'. רצה לומר: דרך ארץ = מלאכה, כי לשון 'דרך ארץ' לפעמים שהוא כמשמעו ופעמים שהוא אמור למלאכה. הכל לפי העניין". (פירוש רבינו יונה לאבות ב, ב)
 (ב) "כל תלמיד חכם שתורתו אומנותו ועושה תורתו קבע ומלאכתו עראי והוגה בתורה תמיד, ואינו מבטלה להתעסק בדברים בטלים, אלא לחזר אחרי פרנסתו, כי זו היא חובתו כי יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ... ובכל עת לבו על גרסתו ובגומרו מלאכתו יחזור מיד לבית מדרשו ונאה דורש ונאה מקיים". (חגיגה יד עמוד ב)
 (ג) "אחרי כן ילך לעסקיו - כי יפה תורה עם דרך ארץ, ולא יוכל אדם לעבוד הבורא אם לא יטרח לבקש מזונותיו. וכן אמר דוד המלך ע"ה: 'אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו, יגיע כפיו כי תאכל אשריו וטוב לך', ויהיו עסקיו באמונה". (ספר היראה)

4. יחסי אישות

- (א) "וירא את ענינו" (הגדה של פסח) זו פרישות - דרך ארץ.
 (ב) מכילתא דרבי ישמעאל - (משפטים פרשה יג דה) "אם אחרת" שארה - זו דרך ארץ, שנאמר: "איש איש אל כל שאר בשרו", וכתוב: "שאר אביו... שאר אמו".
 (ג) ילקוט שמעוני (משפטים רמ"ז שכא): "עונתה - זו דרך ארץ, שנאמר 'וישכב אותה ויענה'".

5. יישוב הארץ ואחריות הדדית

- "רק חזק ואמץ" - ארבעה צריכים חיזוק ואלו הם: תורה ומעשים טובים, תפילה ודרך ארץ. תורה ומעשים טובים מניין? רק חזק ואמץ - חזק בתורה, ואמץ - במעשים טובים, תפילה מניין? שנאמר: 'קוה אל ה' - חזק ואמץ לבך'. דרך ארץ מניין? 'חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלוקינו'". (ילקוט שמעוני יהושע, רמז ח).

יש לך כיפה על הראש

מילים ולחן: שי גבסו

בבוקר כשנסענו אז אמא שאלה
 אם מישהו ראה את הבובה
 הירוקה
 לא ראיתי, אמרתי והתחלתי
 להסמיק
 אז אמא מצאה את הבובה אצלי
 בתיק
 נשבע לכם שלא, שלא ידעתי
 שזה פה

הי הי יש לך כיפה על הראש
 וזה אומר שאסור לך לשקר
 הי יש לך כיפה על הראש
 וזה אומר שאסור לך לשקר.

כשרון לקח את הכדור נפלטה
 לי קללה
 וידעתי שיגיד הי אסור לך בגלל
 הכיפה
 אז הורדתי מהראש ישר על
 הכיס
 וצעקתי עוד קללה
 כדי להכעיס נשבע לכם
 שלא, שלא אמרתי את זה לו.

הי הי יש לך כיפה על הראש...

מקרים:

א.

שמי אבנר. בני יונתן בן ה 15 התחיל
 לעשן. אני מעשן כבר 30 שנה, אבל אני
 יודע שזה לא טוב לבריאות שלי. אני לא
 מבין איך גם לו קרה הדבר הזה, אני כבר
 שנים אומר לו שלא כדאי לו להיות כמו
 אבא שלו.

ב.

שלמה חיפש עבודה זה זמן רב, ומצא
 עבודה זמנית בתור מסביר של אגודת
 איכות הסביבה. בכל יום מגיעות אליו
 כמה קבוצות ועליו להסביר להן את
 חשיבות השמירה על הסביבה. כאשר
 הוא חוזר הביתה הוא שוכח מעבודתו
 ומשתחרר עם חבריו בבילוי בפארק
 השכונתי. הם יושבים, אוכלים חטיפים,
 נהנים, ובסוף משאירים את הגן מלוכלך
 יותר משהיה מקודם. שלמה יושב ונהנה
 ללכלך. מבחינתו זהו הכיף שלו.

ג.

המורה חנן מלמד בבית הספר אורנים
 ונחשב לאחד המורים החרוצים
 והמשכילים. הוא מחנך את תלמידיו
 לנימוסים והליכות, להתנהגות בכבוד,
 והם מחזיקים ממנו מאוד. באחת
 ההפסקות נכנס אחד התלמידים לחדר
 המורים וראה את המורה חנן מתנפל
 בחזירות על האוכל. כאשר עמד ובהה
 בו, הביט בו המורה חנן משתומם. שאל
 אותו: מה קרה? התלמיד ענה בשאלה:
 מדוע אתה אוכל בצורה כל כך...? ענה
 המורה: עכשיו אני לא בשיעור, אז אני
 לא מחויב למה שאני מלמד אתכם.

פעולה ט' הולכים בדרך

מטרת הפעולה:

החניכים יפנימו איך צריך להתנהג אדם מידותי, אדם שיש לו דרך ארץ, בעזרת דוגמאות ועיסוק במקרים ספציפיים.

מבנה הפעולה:

- א. לעולם יהא אדם
- ב. איך כל זה קשור אליי?
- ג. מהלכה למעשה

ציוד:

- ציור של אדם או ילד
- עטים כמספר החניכים
- חבילת שוקולד
- פתקים בצבעים שונים

מהלך הפעולה:

א. לעולם יהא אדם

- מביאים מראש לפעולה בובה או ציור של איש או אישה. מכריזים בפני החניכים שזהו האדם החשוב ביותר באנושות, מה שנקרא כפי כולם "מושלם". הוא עדיין לא יודע זאת, וכדי לזכות בתואר הזה אנחנו כקבוצה צריכים ליצור אותו בעזרת תכונות אופיי. אפשר לעשות זאת גם על דמות של ילד או ילדה.

ביום חול נותנים לכל חניך עט או טוש, ואומרים להם לכתוב אילו תכונות הם חושבים שהוא צריך שיהיה לו. בשבת - מביאים תכונות (נספח 1) שליליות וחיוביות, כל תכונה תהיה כתובה על דף קטן, ומבקשים מהחניכים למיין אילו תכונות היו מייחסים לאותו איש או אישה.

ב. איך כל זה קשור אליי?

- מניחים על הרצפה בשני קצות החדר בריסטולים עם המספרים 0 ו-10 (נספח 2), ואומרים לחניכים שזהו ציר אנושי. מקריאים להם משפטים (נספח 3), וכל

אחד יצטרך לעמוד במיקום הנכון לו: 0 - בכלל לא נכון לגביי, 10 - נכון לגביי, ואפשר להסתדר באמצע לפי הדירוג.

ג. מהלכה למעשה

* הערה למדריך: כאן יש כמה רעיונות למשחקים שעוסקים בערכים ספציפיים כמו ויתור, כבוד וסבלנות. אפשר לבחור אחד ואפשר לשחק בכולם, אבל הכי חשוב הוא לקשר את הערך הספציפי לאדם מידותי.

ויתור:

משחקים את המשחק "חזירים קפיטליסטיים": מחלקים לכל חניך שני פתקים בצבעים שונים. מציגים לחניכים את חפיסת השוקולד שהבאנו מהבית ואומרים להם שיוכלו לקבל את השוקולד רק על פי כללי המשחק: אם כל החניכים מרימים פתק בצבע ירוק כל אחד מקבל קובייה. אם כל החניכים מרימים פתק בצבע ירוק ורק אחד מרים בצבע אדום - הוא מקבל את כל החבילה לעצמו. אם כל החניכים מרימים פתק אדום - אף אחד לא מקבל כלום (מומלץ לכתוב להם את הכללים כדי שיראו ויזכרו).

המשחק מתחיל באמירת "שלוש, ארבע ו..." והחניכים מרימים יחד את פתקיהם. מה שקורה בדרך כלל הוא שהרוב ירימו ירוק ויהיו כמה שרימו אדום, ואז חייבים להתחיל מחדש.

שואלים את החניכים: מה אתם חושבים על מי שהרים את הפתק הירוק? מדוע בכלל חשוב לוותר? האם חשוב שהחברה (כמו שדיברנו בפעולה הראשונה) תהיה כזאת?

סבלנות:

לפני הפעולה בוחרים שני חניכים ואומרים להם שעליהם להיות שתולים בקבוצה. מביאים מראש קטע, פסקה או ספר מייגע וארוך, ומבקשים מאחד החניכים להקריא בקול לשאר הקבוצה את מה שכתוב. תוך כדי קריאתו החניכים השתולים, לפי הוראות המדריך, יפריעו לו באמירות שונות כמו "אללה תסיים", "איזה חפירה" וכו'. אחר כך אפשר לדון עם החניכים על סבלנות וסובלנות, תרבות דיבור ועוד.

מספרים את הסיפור על קמצא ובר קמצא (נספח 4). מן הסתם רוב החניכים מכירים את הסיפור הזה, לכן אפשר להציג אותו או להקים ממש בית משפט שבו קמצא מביא את טענותיו ובר קמצא מביא את טענותיו מהצד השני ועל הקהל להכריע מי צודק, או להקריא בצורה מעניינית שבה כל חניך מקריא חלק מהסיפור. כאן חשוב להדגיש שבית המקדש השני נחרב דווקא על מצוות שבין אדם לחברו, על שנאת חינם. כלומר אין מציאות של השראת שכינה בלא כבוד, אהבה והערכה.

יחס לכל אדם:

מספרים לחניכים סיפור אחד או כמה סיפורים מתוך "הדברים הקטנים והדברים הגדולים" (נספח 5).

לדון לכף זכות:

מספרים לחניכים את הסיפור מעשה בעוגייה (נספח 6).

- מחלקים את החניכים לשלוש קבוצות ונותנים לכל קבוצה מקרה (נספח 7). מבקשים מהחניכים לדון בדרך הנכונה לנהוג במקרה שקיבלו, ולאחר מכן כל קבוצה תציג את המקרה שלה. המטרה היא שהחניכים ידונו ביניהם במקרים הספציפיים השונים כדי להוריד את הנושא לחייהם הפרטיים. חשוב לכוון אותם להעלות את כל הצדדים שיש בעניין הזה, ולמרות המורכבות האם אני רוצה לבחור אחרת?
 - מסכמים: אחרי שדיברנו על החשיבות של להיות אדם בעל מידות טובות, חשוב שכל זה ירד למעשי היומיום. עוד נרחיב על כך בפעולה החמישית, אבל חשוב להראות לחניכים כי אלו לא רק דיבורים גבוהים, אלא מתבטא בפועל בחייו של כל ילד ואדם מבוגר.
- מסכמים את הפעולה בכך שאין אדם אידיאלי ומושלם, אבל אנחנו שואפים להיות הכי טובים שאנחנו יכולים, מתוך חשיבה על האחר ולא רק על עצמנו.

רגיש	אופטימי	כן	ישר
מסור	מנומס	מוסרי	פתוח
בעל חוש הומור	חברותי	הגיוני	נדיב
בעל שמחת חיים	עדין	צנוע	סלחן

צלם וגזר

מתחשב	בעל יוזמה	חרוצה	סקרנית
יצירתית	ערינית	יסודית	יעילה
תומך	סבלן	דבקה במטרה	שאפתנית
יציב	נבון	מקביל	עוזר לזולת

המשך תכונות חיוביות:

בעלי ביטחון עצמי	עקביים	שקול	החלטי
אופטימי	אחראי	תקיף	שאפתן
צדק	יושר	מעניק	אורב
פיוסנות	נעים הליכות	איזון והרמוניה עד כדי דריכה במקום	יכולת לראות את המטבע משני צדדיו

צלם וגזור

המשך תכונות חיוביות:

עניו

צלם וגזור

תכונות שליליות:

שקרן	רכלן	פטפטן
ביקורתי	קמצן	רמאי
חושב רק על עצמו	סנוב	חצוף
אנוכי	ילדותי	חשדן

המשך תכונות שליליות:

דו-פרצופי	רגזן	חנפן	תוקפן
חסר אחריות	אדיש	חסר שמחת חיים	שתצן
שטחית	קלת דעת	חסרת ריכוז	עצבני
מרירות	בלתי יסודית	חסרת אמביציה	חסרת מוטיבציה

צלם וגזור

פחדניות	ציניות	עקשניות	אדישות
בלתי עקביות	בלתי יציבות	חסרות אחריות	בלתי חברתיות
מבולבל	חסר ביטחון	מתלבט	בזבזניות
גאותן	עצוב	עצלן	פחדן

המשך תכונות שליליות:

צלם וגזור

קנאי

נספח 2

צלם וגזור

0

0

5

10

- כשהמורה בוחר/ת מישהו/י אחר/ת לתפקיד בכיתה אני מפרגן/ת לו/לה.
- כשאני רואה חבר טוב שלי מבואס אני ניגש אליו לדרוש בשלומי.
- כשאני רואה ילד מהכיתה שאני לא חבר שלו במצב מבואס אני הולך לדרוש בשלומי.
- אני קם לאנשים מבוגרים באוטובוס.
- אני משתדל/ת לעשות מה שההורים שלי מבקשים ממני.
- אם המורה מעצבן/ת אותי אני עונה לו/לה בחוצפה.
- אני תמיד מוותר לאחי/אחותי על המחשב.
- כשמשהו שואל בקבוצת וואצאפ רבת משתתפים שאלה שאני יודע את התשובה עליה - אני מיד עונה לו.

בגלל עלבון ונקמה נשרף בית מקדשנו ונחרבה ירושלים עירנו.

איך קרה הדבר?

בזמן שבית המקדש עוד היה קיים, היו בירושלים הרבה אנשים עשירים שהיו גרים בבתיים יפים. פעם ביקש אחד מבעלי הבתים העשירים האלה לעשות סעודה גדולה, כי היה לו יום של שמחה. הזמין העשיר את כל ידידיו וחבריו לבוא אליו, לאכול ולשתות ולשמוח עמו. ולעשיר היה חבר טוב, שאותו אהב מאוד, ושמו קמצא. אמר העשיר לעבדו: לך אל חברי הטוב קמצא והזמן אותו לסעודתי!

העבד לא הקשיב היטב, ולכן לא שמע יפה את שם האיש שעליו להזמין. הלך העבד אל איש אחר, ששמו היה בר-קמצא, ואמר לו: אדוני מבקש שתבוא לסעודה שהכין אולם בר-קמצא לא היה חברו של העשיר. להפך! תמיד רב והתקוטט איתו והעשיר לא אהב אותו כלל.

התפלא בר-קמצא מאוד על ההזמנה וחשב: מדוע הזמין אותי האיש? הלא אינני חברים! אולי ברצונו להשלים איתי? אם כן, גם אני לא אכעס עליו עוד ואבוא לסעודתו! לבש בר-קמצא את בגדיו היפים, הלך לבית העשיר וישב לו ליד השולחן בין שאר האורחים. מה טוב היה, לו באמת רצה העשיר להשלים עמו! אבל לא כך היה.

כאשר הלך בעל הבית לברך את אורחיו, חיפש ביניהם את ידידו, את קמצא. ואת מי ראה? את בר-קמצא! מיד כעס, רץ אליו וצעק: מה אתה עושה פה? הלא אתה שונא אותי. קום מהר וצא מפה!

בר-קמצא התבייש מאוד על שמגרשים אותו בפני כל האורחים. פניו החווירו מרוב בושה וצער, ובקול נמוך ורועד ענה: כנראה בטעות הזמנתי. אבל מאחר שבאתי, תן לי בבקשה לשבת פה, ואני אשלם לך על כל מה שאוכל ואשתה.

צעק בעל הבית עוד יותר: לא! אינני מסכים! לך מכאן!

ביקש בר-קמצא מאוד: הנח לי רק הפעם. אשלם לך את החצי מכל הסעודה.

לא! לא! אינני רוצה! עזוב את ביתי מיד!

התחנן לו בר-קמצא: רק תרשה לי להישאר כאן עוד מעט. אשלם אפילו את הסעודה כולה!

צעק העשיר: אינני רוצה! בשום פנים לא! צא מפה כרגע! והוא תפס את בר-קמצא בידו, הקים אותו בכוח מן הכיסא וגירש אותו מן הבית.

עכשיו כעס בר-קמצא מאוד מאוד. כל כך העליב אותו בעל הבית בפני כל האורחים, ואף אחד מהם לא בא לעזרתו ולא ביקש מן העשיר להשאיר אותו! חשב בר-קמצא: אתנקם בהם, בכלום! עוד יתחרט בעל הבית הזה, עוד יצטערו כל האורחים שלו! את בתיהם ישרפו באש! ולא זכר בר-קמצא, שגם הוא יצטער בסוף, כי עם בתיהם של האחרים ייהרס גם ביתו!

מה עשה? הלך למלך של הרומאים, ששלטו אז בארץ ישראל, ואמר לו: אגלה לך סוד, המלך. היהודים שבירושלים מרדו בך. אינם רוצים שתהיה עוד מלך עליהם. רוצים הם במלך אחר! כעס המלך, שלח חיילים רבים מאוד והם באו לירושלים, שרפו את בית המקדש והחריבו את כל העיר.

(על קמצא ובר-קמצא, מתוך: 'כה עשו חכמינו: מאגדות חז"ל א, עיבוד לגיל הרך: יוכבד סגל, הוצאת מורשת 1976, עמ' 70-67)

בתי גלי הייתה בת ארבע כאשר ערב אחד היא הפתיעה אותי תוך כדי טיול במדרחוב בירושלים.

"אבא, אני רוצה שקל", ביקשה.

"בשביל מה?", שאלתי.

"בשביל לתת לבוריס", ענתה.

אינני מכיר אף בוריס ולבטח לא אחד כזה שמנהל עסקים עם בתי הקטנה, לכן אך טבעי היה שאשאל אותה: "מי זה בוריס בדיוק?".

"נו, אתה יודע...", אמרה בקולה הקטן, "זה שמנגן".

הבנתי מיד שהיא מתכוונת לאותו הנגן המנגן למחייתו במנדולינה, נתון לחסדיהם ולטוב ליבם של העוברים ושבים. עם זאת הופתעתי שהיא יודעת את שמו.

גלי לקחה את המטבע וניגשה לנגן שהיה מרוכז בחפציו באותה שעה. היא נעמדה לפניו ומשלא זכתה לתשומת ליבו פנתה אליו בקול שקט: "בוריס, זה בשבילך".

הנגן הרים את עיניו והתבונן בה בהשתאות. "איך את יודעת שקוראים לי בוריס?", שאל במבטאו הכבד.

בתי הקטנה הביטה בו שנייה קצרה ואמרה: "אמרת לי בפעם שעברה!".

"אבל איך זכרת?", שאל הנגן ואור גדול נגלה בעיניו.

על כך לבתי לא הייתה תשובה. למעשה השאלה כלל לא הייתה מובנת לה, כאילו חשבה בליבה: "מה הבעיה?... אמרת לי את שמך ואני זכרתי. מה כאן מפתיע כל כך?".

התבוננתי במחזה מהצד בתדהמה. נדהמתי מהעובדה שאותו אדם היה בעיניי חלק אינטגרלי מהנוף העירוני בארצנו, כזה שחולפים על פניו מבלי להקדיש לו חלקיק של תשומת לב, ומאידך, בשביל גלי הוא היה בוריס, אדם עם שם, כמוני וכמוהו, אדם מעניין שגורם לה הנאה בנגינתו.

תדהמתי הייתה כאין וכאפס לעומת הדבר הבא שקרה.

בוריס התיישר, לקח את המנדולינה לידי, והחל מפיק כמה צלילים ממיטרי הכלי. גלי במקביל הניחה את השקל בתוך קופסת הפח החלודה, ובו ברגע בוריס הפסיק את נגינתו.

הוא כרע אל עבר קופסת הפח, הוציא מתוכה את המטבע והחזיר אותו לגלי.

"את חברה שלי", אמר בחיוך רחב, "בשבילך אני מנגן חנים", והמשיך בנגינתו...

ישנם דברים שבשביל אדם הם קטנים, פשוטים וקלים, לא עולים כסף ולא גורמים לטרחה. לעיתים הם נראים לו חסרי משמעות. אבל לאדם אחר הם שווים עולם ומלואו. לפעמים לזכור שם של מישהו, לומר לו בוקר טוב בחיך, לשאול מה שלומו - זה דבר שמאיר לו את היום, נתן לו תקווה, הרגשה שהוא שווה משהו, שלמישהו אכפת ממנו. זהו דבר שאין לו מחיר.

קבוצה של שוחטים מישראל יצאה לביקור עבודה בארצות הברית. כידוע בתי המטבחיים הגדולים נמצאים שם בגלל האפשרויות הגדולות לגידול בקר בקנה מידה נרחב. בתי המטבחיים שם שוחטים אלפי ראשי בקר ביום, ומייצאים את הבשר לכל העולם.

קבוצה של כ-30 שוחטים מישראל נסעה לשם לשבוע של עבודה מרוכזת, שבו הם אמורים לעבוד בשחיטה מן הבוקר עד הערב, ומה שיוצא מתחת ידם מקבל תו תקן מיוחד של כשרות מהודרת.

השחיטה מתבצעת בחדרי קירור מיוחדים, שם הכול עובד בשיטת הסרט הנע, ובצורה חשמלית הכול מועבר לניקוי ולאריזה. בגלל הקור הגדול בחדר הקירור נמצאים שם בלבוש חם ואי אפשר להישאר שם זמן רב. מדי כמה זמן צריך לצאת להתחמם בחדר סמוך ולחזור לעבודה.

בתום יום עבודה אחד, כשסיימו השוחטים את מלאכתם ויצאו מן הבניין לכיוון מקום לינתם, פנה אליהם השומר הכושי שעמד בכניסה ושאל אותם: "לא חסר לכם משהו?".

הם בדקו, ומיד התברר שמישהו חסר.

הם חזרו מהר חזרה פנימה ומצאו את אחד מחבריהם שנשכח בטעות בתוך חדר הקירור וננעל שם. הם מצאו אותו שניות ספורות לפני שנפח את נשמתו מן הקור. רק בזכות ערנותו של השומר הכושי ניצלו חייו.

לאחר מכן שאלו את השומר: "הרי מאות אנשים עוברים על פניך מדי יום. איך זה שדווקא אותו זכרת ושמת לב שהוא חסר?".

"הוא היחיד שאמר לי בוקר טוב", ענה השומר.

זה לא קשה. לא עולה כסף. לא גוזל זמן.
רק "שלום" אחד קטן. "בוקר טוב", "מה
שלומך?". חיוך. התייחסות.
לפעמים אין לזה מחיר.
למישהו אחר זה שווה את הכול.

כאש בשדה קוצים פשטה בבניין השמועה: וולוול קנה מכונית!

רוב השומעים נהנו מהשמועה הטובה ושמחו בשמחתו ובשמחת משפחתו על הקנייה. הם באמת צריכים את זה, העירו בטוב לב. המכונית תסייע לו בעבודתו כאחראי בבית התבשיל לזקנים, וגם תשרת את משפחתו הגדולה בסידור ענייניהם.

רק השכן ממול בעל מכונית היוקרה שאל בגיחוך: מה קנה וולוול, וולבו?

השכן מן הקומה הרביעית וזה מן הקומה ראשונה נודמנו יחד בחדר המדרגות בצאתם לרחוב. בעוברים ליד משטח החנייה נתקלו בוולוול הטורח בחיבה יתרה ברחיצתה של מכונית אמריקאית גדולה וישנה, כשכל זאטוטיו, הקטנים עם הגדולים, מקיפים אותו מסביב ועיניהם בורקות.

מה אתם אומרים על המכונית שקניתי? שאל וולוול כשהוא תולה עיניים כמהות במוצא פיהם של שני השכנים. השכן מלמטה, שהיה בעצמו בעל מכונית, העיף מבט מזלזל במכונית המיושנת, במשטחי הפח הגדולים שהיו משופעים בשרירות, בצבע המתקלף פה ושם ובנקודות החלודה שמכסות כל חלקה טובה. כמה שילמת בעדה? שאל. בהיסוס מה ענה וולוול: אלפיים ושמונה מאות שקלים.

השכן עצר בקושי עקימת אף, סקר עוד פעם את הגרוטאה הענקית, ועמד לפתוח את פיו, אך השכן מלמעלה הקדימו: וולוול, זו ממש מציאה! תוכל בסיבוב אחד בבוקר לקחת את כל הילדים, זה לגן, זה לפעוטון וזה לבית הספר. זה נפלא, יש בפנים מקום לכולם. לא כמו במכוניות הקטנטנות החדשות שבקושי מכילות משפחה מעוטת נפשות. מכונית כזו גם יותר בטוחה, תראה איזה עובי של פחים! ממש ברזל! זה לא נייר כסף דקיק שממנו מייצרים היום מכוניות שבתאונה הכי קטנה, רח"ל, הן מתקפלות כמו אקורדיון...

פניו של וולוול זהרו. הוא העביר את ידיו בלטיפה של חיבה על כנף המכונית ואמר לשכן מלמעלה: אם פעם תצטרך איזו נסיעה דחופה או להעביר משהו גדול אל תתבייש! אשמח להראות לך מה המכונית הזאת יודעת לעשות.

השכן מלמעלה מיהר לתפוס בשרוולו של חברו לבל יקלקל את האווירה, ותוך שהוא מברך את וולוול בנסייעות בטוחות ושמחות משך את חברו והם עזבו יחד את המקום.

אמור לי, אמר השכן מלמטה כשהתרחקו מעט, איך אתה מסוגל לשבח קנייה גרועה של גרוטאה שכזו? הרי כל שני וחמישי הוא יצטרך לבקר במוסך. ואיזה מראה יש לה! אני לא הייתי מוכן לקבל דבר כזה אפילו בחינם. אתה משבח את עובי הפחים, אבל האם אתה יודע מה משקלה של מכונית כזאת? אתה יודע כמה בניין שותה המנוע? הוא זקוק לבאר נפט פרטית שתיסע אחריו!

ראה חביבי, אמר השכן העליון, הוא כבר קנה את המכונית. הוא לא יכול להחזיר אותה. מה יצא לי עכשיו מלומר עליה דברים רעים? זה רק יגרום לו לעוגמת נפש ולא יביא לשום תועלת.

אם הוא היה עדיין לפני קנייה והיה בא להתייעץ איתי, ייתכן שהייתי מייעץ לו להימנע מכך. אך לאחר מעשה, אני חייב לראות את הצדדים הטובים שבעניין. הרי בכל דבר, ואפילו רע, יש גם כמה בחינות טובות. לא צריך דמיון מפותח שבביל לשים לב אליהם. זה פשוט כל כך. וחשוב כל כך...

לא צריך גאונות גדולה בשביל זה, רק קצת רגישות. לשים לב למה שקורה.

אם אדם קנה משהו - מה אכפת לך? תתפעל! תתרשם! תשבח אותו! לא תפסיד מזה. רק תרוויח.

תרוויח חבר. שימחת אדם.

יהודי צריך כל ימיו להתכונן לבחינה הגדולה, בחינת הסיים, ולשאלות שישאלו אותו שם. בספרים הקדושים כתוב מה שואלים את האדם בשעת פטירתו, ואחת השאלות היא: "המלכת את חברך בנחת רוח?".

מה פשר השאלה הזאת? מה זה "המלכת את חברך"? מה זה "בנחת רוח"?

התשובות לשאלות אלו חשובות לכל אחד, כדי שברגע האמת נוכל לענות עליהן.

הפירוש אינו מסובך: המלכת את חברך - האם נתת לו הרגשת מלכות?

אף אחד לא ידרוש ממני להעניק לחברי מלכות של שלטון, שהרי אין בידי לתת מה שאין לי עצמי. אבל יכול אני להעניק לו מלכות במובן של נחת רוח, במובן של עונג והרגשה טובה של חשיבות והכרת ערך עצמי. מלך הוא אדם שכל הסובבים אותו רוצים להשביע את רצונו ולגרום לו נחת רוח. כל ישראל בני מלכים הם, וכל אחד מאיתנו נתבע להמליך את חברו ולהשביעו נחת רוח במידה מלכותית ככל האפשר.

איך עושים את זה? פשוט מאוד! לא נדרש מאיתנו לתת את משכורתנו החודשית למטרה זו ולא את רהיטנו ובגדינו. אפשר להעניק לו את הרגשת המלכות הזאת בדיבור, במילה טובה, בהתעניינות חברית, ולפעמים אפילו בשתיקה בלבד.

לדוגמה: שיעור בבית הכנסת. אחד המשתתפים שואל קושיה יפה שאיש לא יודע לענות עליה. הוא חוזר פעם ופעמיים על השאלה כשכולו תהילה עצמית מעצם העובדה שאיש לא ידע לענות על שאלתו. אתה יודע תשובה פשוטה על השאלה. מה תעשה? האם תפגין את חכמתך לעיני כול, ותוציא לו את כל האוויר מ"הבלון הנפוח שלו"? או שתשתוק ותיתן לו ליהנות משאלתו. האם איזו תקלה תצא מזה ששאלה זו תישאר ללא תשובה? מה יקרה אם ניתן ליהודי ליהנות מכך שהוא שואל קושיות חריפות שאי אפשר לענות עליהן, נהנה מחריפותו ומשתבח בלמדנותו. למה לקלקל לו את זה? מה אכפת לך?

לפעמים סתם אמירת שלום ובוקר טוב, התעניינות בשלומו של מישהו, זכירת השם שלו - יכולה לתת למישהו הרגשה טובה, תחושה שלמישהו אכפת ממנו. זה נכון במיוחד אם מדובר במישהו שאינו נמצא במרכז העניינים ומוקף בחברים מכל עבר. מותר גם לצחוק מבדיחה שמישהו מספר (גם אם היא לא הכי מצחיקה בעולם...), מותר גם לתת מדי פעם מחמאה או איזו מילה של פרגון לחבר או חברה על משהו שעשו או על הבגד שהם לובשים. ואפשר אפילו להרים טלפון לפני שבת או חג לסבא וסבתא או לדודה הזקנה שגרה לבד בבית אבות (שתדע שעוד לא שכחו שהיא קיימת).

צריך גם להיות רגיש, לשים לב גם למה שלא נאמר במילים. לקרוא את הפנים של האנשים, את התגובות. מי שמקדיש מעט תשומת לב לעניין יגלה פתאום כמה אנשים זקוקים למילת עידוד, עצה טובה, הסתכלות חיובית שתעזור להם להתמודד עם איזה משבר שהם נמצאים בו. תגלו שכמה מילים מסוגלות לחולל פלאים ולתת להם כוחות חדשים להתמודד עם הצרה.

לפעמים כל מה שאתה צריך הוא להתאפק קצת מלהבליט את עצמך, קצת לבלום את הפה מלגלות מה שאתה יודע ולא לומר כל מה שעולה באופן טבעי על לשונך. לעיתים אני צריך רק להציב את עצמי קצת בצל, ולפנות לשני את הבמה. זה הכול.

השכנה מהקומה הראשונה הציגה לפנינו את ציור השמן הנהדר שציירה הבת שלה, תלמידת כיתה ו'. האמא הסתכלה בפנינו במתיחות קלה כשהיא מצפה לתגובתנו.

די היה להעיף מבט בציור כדי להכיר שמקורו באחת הסמטאות מאחורי התחנה המרכזית. שם מוכרים בד לציור, מודפס משטחים משטחים, וכל משטח מסומן במספר. עם הבד מקבלים שפופרות צבע שמן, ממוספרות אף הן, וכל עבודתו "האומנותית היוצרת" של הילד המוכשר היא לצבוע כל משטח בצבע מתוך השפופרת המסומנת במספר המתאים של אותו משטח.

נספח 6

צלם וגזור

מעשה בעוגייה

נותרו לפחות שעתיים עד למועד עליית הנוסעים למטוס לקראת הטיסה לישראל. למרות זאת העדיפה מינדי שפירא, כמנהגה הקבוע, להגיע בשעה מוקדמת. היא הסתובבה במסוף היציאה של נמל העתופה קנדי, כשהיא עורכת אי אלו קניות ומתארגנת לקראת המתנה שקטה ורגועה במשך השעתיים הבאות. היה רק סוג אחד של עוגיות בדוכן כתבי העת והיא רכשה אותן, יחד עם כתב עת עב כרס.

עד מהרה מצאה לה מקום ישיבה נוח על כורסה באולם ההמתנה ושקעה בקריאת מאמר בעתון. מזוית עינה הבחינה באישה בעלת חזות דתית שהולכת וקרבה אליה. גם לאה רוזן חפצה בשעה של שקט ושלווה לפני העלייה למטוס, ואף היא הצטיידה בעתון ובאותו סוג יחיד של עוגיות כשרות שניתן היה להשיג בדוכן העיתונים.

לאה התיישבה במרחק שני מושבים ועד מהרה שקעה אף היא בקריאת מאמר ארוך בעתון. בינתיים הונחה שקית של עוגיות כשרות במושב הפנוי בין שתי הנשים. מינדי הושיטה יד ונטלה את העוגייה הראשונה שלה. בעודה נתונה בלעיסה ובקריאה, הבחינה כיצד נשלחת ידה של לאה אל השקית שלה ואף נוטלת ממנה עוגייה.

"ניחא", חשבה לעצמה, "שתיקה, אבל איך אפשר לאכול אוכל ששייך לזולת בלי לבקש רשות? טוב, אולי עשתה זאת בהיסח הדעת".

מינדי הושיטה יד ונטלה עוגייה נוספת, וראתה היטב כיצד נשלחת גם ידה של לאה אל השקית.

"זה כבר יותר מדי", החליטה מינדי, "פשוט אי אפשר להאמין עד כמה מגעת העזתם של בני אדם! אני מכירה את הטיפוסים האלה. הרי זה הטיפוס שנדחף לראש התור בחנות, אותו טיפוס שמשלט על מקום החנייה שלך. טוב, בסדר, מה אכפת לי... בוודאי יש סיבה להתנהגות שכזו, אף כי נבצר מבניתי מה יכולה להיות אותה סיבה".

ידה של מינדי נשלחה הפעם קדימה מתוך מתח, מהול בקורטוב של רוח לחימה. אולם היא לא טעמה אפילו פירור אחד, היות שכל מעייניה היו נתונים בידיה של שכנתה. ואז, בשגרה טבעית בתכלית, כאילו היו אלה העוגיות שלה, הושטה ידה של לאה לעבר השקית, לנטילת עוגייה נוספת.

"הרי זה לא ייאמן!" זעק קול פנימי בליבה של מינדי. "פשוט בל יתואר!" פעם או פעמיים, בטעות, אולי... אבל זה... זה כבר..."

בהציצה אל תוך השקית ההולכת ומתרוקנת הבחינה מינדי שנותרה לפליטה רק עוגייה אחת. מינדי

◀ המשך בעמ' הבא

המשך מהעמ' הקודם

נעצה עינייה בעיתון, כשהיא מנסה להסתיר את המעקב שהיא מנהלת אחרי האישה שלצדה.
 "עכשיו נראה מה היא תעשה", חשבה מינדי.

מינדי הצליחה בקושי לכלוא את זעמה בראותה את לאה מכניסה את ידה לשקית בפיזור נפש, מוציאה את העוגייה האחרונה, בוצעת אותה לשתיים ומותירה את התצי השני למינדי.

"זה כבר עובר כל גבול!" חשבה מינדי, רותחת כולה מזעם, "לא זו בלבד שהיא מתכבדת לה במחצית מכלל העוגיות, אלא שהיא מקפידה על נימוס! אילו מין טיפוסים מסוגלים לקחת את מזונם של האחרים?"

מינדי המשיכה להרהר בפרשת העוגייה, בעוד עיניה ממשיכות להביט בעיתון, אך דעתה מוסחת ואין היא קולטת אף לא מילה אחת מן הכתוב בו. בינתיים ישבה לאה בנחת וסיימה את קריאת המאמר בעיתונה, כשהיא מתעלמת לחלוטין מהמתרחש סביבה, וככל הנראה כלל לא מודעת להתרגשות המתחוללת בלב שכנתה.

עד מהרה נשמעה ההכרזה על העלייה למטוס. מינדי התייצבה בתור הממתינים, כשהיא מחפשת בתוך התיק את כרטיסה. ושם, בראש ערמת החפצים הגודשים את התיק, מונחת לה בניחותא שקית שלמה, סגורה לגמרי, של העוגיות הכשרות היחידות שנמכרות בדוכן העיתונים...

(מתוך הספר 'קולמוסו של הלב')

נספח 7

לכיתה שלנו הצטרף ילד חדש בשם שימי.

לפני שנכנס לכיתה, המורה הסבירה לנו ששימי הוא בגילנו אבל מתנהג לפעמים כמו ילד קטן בגלל בעיה שנולד איתה. היא הסבירה שתלווה אליו בחורה בשם סמדר שתהיה צמודה אליו במהלך היום.

אני שמחתי על בואו של שימי, כי אני אוהב שינויים.

בימים הראשונים היינו נחמדים אליו ושיתפנו אותו במשחקים בהפסקות. אבל בזמן האחרון אין לי ולחבריי סבלנות אליו, הוא ממש ילד מעצבן!

בכל פעם הוא ניגש אליי ושואל אותי מה הבאתי לאכול והיום, אחרי הצהריים הוא מתקשר אליי הרבה פעמים רק כדי לשאול אותי איך קוראים לאח שלי. אני לא יודע מה לעשות איתו...

יש לכם עצה בשבילי?

אנחנו בעיצומו של חודש ארגון. זה החודש הכי כיפי שהיה לי! אני מגיעה לסניף ומשקיעה בלי סוף. כל החברים והמדריכים, גם של קבוצות אחרות, מאירים לי פנים ואומרים לי שאני מוסיפה לקבוצה! זה מאוד משמח אותי.

אני גם יודעת שבסוף החודש החניכה המצטיינת מקבלת משהו! תמיד רציתי שתהיה לי גאוה כזאת, כי כל אחיי הגדולים קיבלו.

אתמול ניגשה אליי המדריכה שלי ואמרה לי שהיא רוצה לרבר איתי. ממש התרגשתי. היא שיבחה אותי על התמדתי, ואמרה שהיא חושבת לתת לי סמל!

כמובן שהתנפחתי מגאוה ומסיפוק! בינינו, באמת מגיע לי. אבל מיד היא הוסיפה שהייתה רוצה שאחשוב לקבל רק תעודה (מקום שני) ולא סמל (מקום ראשון), מכיוון שטל צריכה את זה יותר ממני.

די התקוממתי. מה הכוונה צריכה את זה יותר ממני? הלא לי מגיע יותר ממנה!

המדריכה הסבירה שהיא חווה קשיים מסוימים עכשיו, וצריכה חיזוק נוסף דרך הסמל הזה. היא שאלה אותי מה דעתי בעניין. אני לא יודעת מה להשיב...

קוראים לי חן, אני בכיתה ד' ונחשבת ילדה מאוד סקרנית. אני שואלת המון שאלות ומתעניינת בכל העולם של המבוגרים.

יש לי בעיה. בכיתה שלי יש הרבה ילדים שלא חושבים ומתנהגים כמוני, ובכל פעם שאני שומעת את הדעות שלהם אני מיד מתעצבנת ויוצאת עליהם. לפעמים זה מגיע גם לקללות. כל פעם המורה מוציאה אותי מהכיתה ואומרת לי להירגע חמש דקות ולחזור.

אני לא מבינה מה אני יכולה לעשות עם זה, הרי אם מישהו חושב לא כמוני - מיד זה מרתיח אותי! זו תגובה לגיטימית, לא?

פעולה ק' (אל) תהיו פראירים!

מטרת הפעולה:

החניכים יפנימו את ההבדל בין פרייאר לאדם ערכי, ואת הזכות בלהיות "פראירים".

מבנה הפעולה:

א. פרייאר או אכפתי?

ב. חסיד

ג. איפה אני בכל העסק הזה?

ציוד:

מחשב נייד וברקו

פתקים בצבעים שונים

מהלך הפעולה:

א. פרייאר או אכפתי?

• לפני הפעולה מבלגנים את החדר כך שכל הספסלים והכיסאות יהיו זרוקים על הרצפה, גם זבל. ממתינים לחניכים שייכנסו ושמים לב מי מדלג מעל הבלגן ומי מסדר.

• אם הפעולה מתקיימת ביום חול: מקרינים את הסרטון "מה אתם הייתם עושים?" (כתבו ביוטיוב: "מה אתם הייתם עושים ילד רעב"). זהו קטע מתוך התכנית 'לבוטק' שבדק אותנו כחברה - עד כמה ליבנו עוד באמת רחב, או שמא הפכנו לחברה אטומה. בכתבה בוחנים את תגובותיהם של אנשים ברחוב כאשר הם מבחינים במצוקתו של ילד רעב ומוזנח ליד חנות פלאפל. האם יתייחסו אליו או ימשיכו הלאה?

◦ עוצרים את הסרטון אחרי הקטע עם האישה שלא עוזרת לילד, ושואלים את החניכים מדוע לדעתם היא לא עזרה. מה הסיבות לכך שאנחנו לעיתים אדישים? יושמעו סיבות כמו: היא סתם זבל, סתם חושבת רק על עצמה, זה בושה, פדיחות. שואלים את החניכים האם גם הם לפעמים מתעלמים מסיטואציה שבה צריך עזרה? מדוע?

ממשיכים את הקרנת הסרטון. לאחר מכן שואלים את החניכים האם לדעתם האדם שעזר בסופו של דבר הוא פריייר או אדם אכפתי? מה ההבדל בין השניים?

- אם הפעולה מתקיימת בשבת: מחלקים לכל חניך שני פתקים בצבעים שונים. מקריאים לחניכים מקרים (נספח 1) ומבקשים מהם להרים את אחד הפתקים אם הם חושבים שזו אכפתיות, ואת הפתק השני אם בעיניהם זו פראיירות.
- מנהלים דיון: איך הייתם מגדירים אדם פראייר? ואיך הייתם מגדירים אדם ערכי, מוסרי, אכפתי?

המטרה היא להגיע עם החניכים למסקנה שאולי אין הבדל בצורת המעשה, אלא בשאלה מהיכן המעשים נובעים. מן הסתם הם יעלו את הנקודה שלפראייר אין רווח במה שהוא עושה, אבל אז מביאים להם דוגמאות מהדברים שהם בעצמם אמרו על אדם אכפתי שאין בזה רווח. אפשר להזכיר להם דוגמאות כמו האדם בסרטון או מהרשימה שהקראנו מקודם. מגיעים עם החניכים לכך שהמילה פראייר הפכה לכינוי גנאי בחברה, אבל המעשים הם מוערכים.

מזכירים לחניכים שהכיתה הייתה מבולגנת מראש - מי שם לב לכך? מי הרים וסידר לכולם? למה כן ולמה לא?

- לאחר ההסבר מראים לחניכים תמונות (נספח 2) ושואלים אותם: מה רואים פה? אלו תמונות שיכולות להתפרש כשני דברים שונים. לוקחים את המקרים מהמתודה הראשונה ובחרים שני חניכים. חניך אחד יציג את המקרה בתור אכפתיות, וחניך אחר יציג את המקרה כפראיירות.

- מראים לחניכים שכל סיטואציה יכולה להתפרש לשני הצדדים, ובאמת הנקודה היא מהיכן המעשה שלי נובע, ולכן ההגדרה "פראייר" היא מוטעית. לדוגמה: להתגייס לצבא. פרייאר - כי הוא מבזבז שנים שבהן הוא יכול לעבוד ולהרוויח כסף, וגם ככה עוד חייל לא יעזור. אכפתי - חייל תורם למדינה, בזכות כל אחד ואחד הצבא עומד ומתקיים.

- משחקים עם החניכים תופסת כיפים. הוראות המשחק: בוחרים שני חניכים שיהיו התופסים והם מחליטים ביניהם מי השומר ומי התופס. מי שנתפס חייב לעמוד במקום ולהושיט את ידו. כדי להשתחרר ולהמשיך להיות חזרה במשחק, הילדים האחרים שלא נתפסו צריכים לתת כיף. רק ככה משתחררים.

° בסוף המשחק שואלים את החניכים המשחררים למה הם לקחו סיכון ושחררו את חבריהם? מדוע לא המשיכו לברוח כרגיל? מכאן אפשר לפתח דיון בשאלה מתי אני מוותר על הטובה שלי למען אדם אחר. האם זה לא פראיירות?

ב. חסיד

- מניחים לפני החניכים בשלטים את ארבע המידות על פי מסכת אבות, בלי ההגדרה לכל אחת (נספח 3). מסבירים לחניכים מה אומרת כל מידה, ושואלים אותם, לפי הפעולות הקודמות: באיזו מידה מארבע המידות שלפנינו נהג האיש שנתן לילד את הפלאפל בסרטון?

° בשלב הבא מביאים לחניכים את המקור בשלמותו (נספח 4) ומסבירים.

* העשרה למדריך: אפשר להשתמש בפירוש רבנו עובדיה מכרנונורא (נספח 5).

- מסבירים:

המידה הראשונה: שלי שלי ושלך שלך - אין לי עניין בלעזור לך וגם אין לי עניין בכך שאתה תיעזר בי. זו מידת סדום מכיוון שמי שנוהג כך שאין לו שום צורך בהנאה של האחר, יכול להגיע לאט לאט למצב קיצוני כמו אצל אנשי סדום, שבה אסרו על עזרה לזולת בחוק.

המידה השנייה: שלי שלך ושלך שלי - עם הארץ. עם הארץ הוא כינוי לאדם פשוט רוצה בטובה של הכלל אבל אין בו חכמה להבחין מה נכון ומה לא.

מידה שלישית: שלי שלך ושלך שלי - חסיד. עושה חסד, לפני משורת הדין.

הרביעית: שלי שלי ושלך שלי - רשע. הכול לוקח לעצמו, לא מסתכל לצדדים.

• נותנים לחניכים דוגמאות נוספות מהחיים שלנו:

שלי שלי ושלך שלך: כשאני מביא לכיתה טושים בכל מיני צבעים, כדורסל או כדורגל, והחבר שיושב לידי הביא בדיוק את הדבר המשלים לי - לא להתחלק בשלי ולא לקחת משלו.

שלי שלך ושלך שלי: אני נותן לתינוק ספר לימוד לבגרות והוא נותן לי את המוצץ שלו. עם הארץ - אין חכמה להבדיל. זה לא רע, אבל לא תמיד נכון.

שלי שלך ושלך שלך: להסתכל לאיזה חבר חסרה היום ארוחת בוקר, ולתת לו משלי בלי לבקש תמורה.

שלי שלי ושלך שלי: רק לבקש מחבר בטיול השנתי ממתק, אבל לא לחשוב לתת וכמובן לא לתת כשהוא מבקש.

ג. איפה אני?

• משתמשים בשני הפתקים בצבעים השונים מהמשחק הקודם. לאחר שהסברנו מהי כל מידה, אומרים לחניכים להניח (כולם ביחד, בלי לראות מה כל אחד מניח) פתק בצבע אחד על יד המידה שהם מרגישים שהם פועלים לפיה כיום, ולאחר מכן פתק בצבע אחר ליד המידה שהם שואפים אליה.

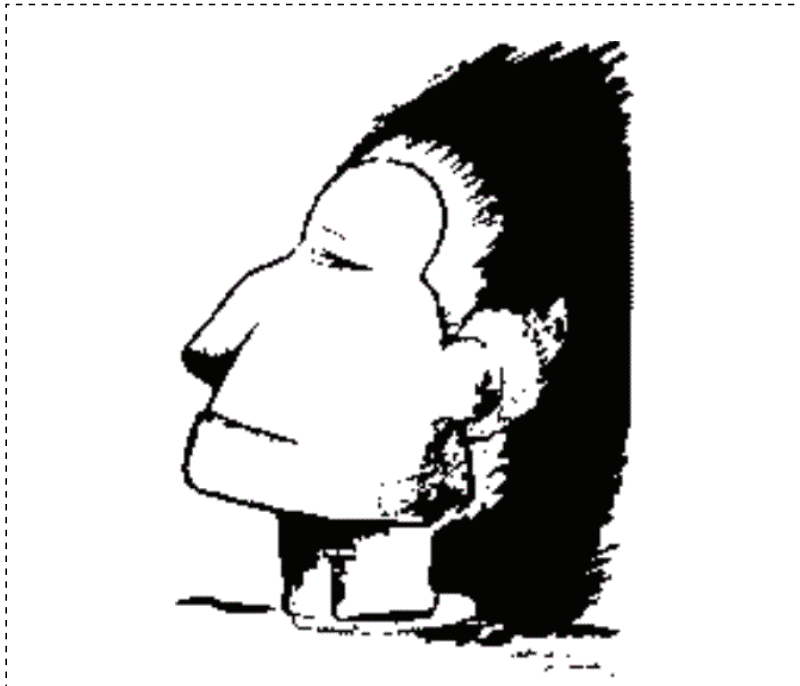
שואלים את החניכים: איזו מידה הכי מוערכת בעיני חז"ל? ואיזו מידה נחשבת כ"פראייר"? התשובה לשתי השאלות זהה - מידת החסיד. שומעים את תשובותיהם של החניכים מדוע מידה זו מוגדרת כפראייר, ומדוע היא הכי חשובה לדעתם בעיני חז"ל.

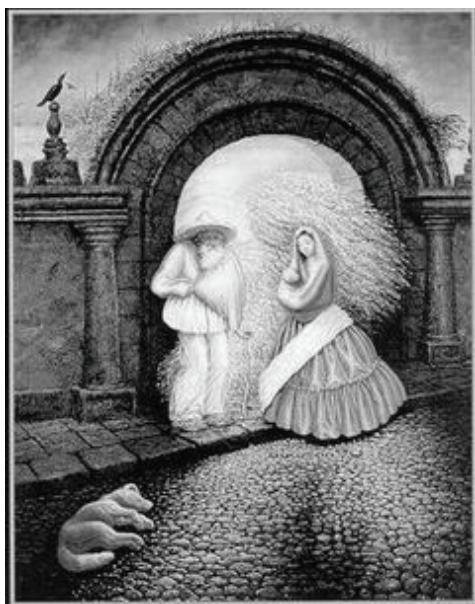
• מסכמים את הפעולה ומסבירים שההבדל בין אכפתי לפראייר הוא באיך שהחברה תופסת אותו. שואלים את החניכים אם לפעמים הם לא עוזרים לאנשים אחרים רק כדי שלא יגידו עליהם משהו כזה? מסבירים שכדי להיות אדם בעל ערכים, צריך להתעלם ממה שיגידו עליי ולנסות להיות ולעשות טוב כמה שיותר. ראינו בפעולה שחז"ל מתייחסים לאדם שנותן הכול לכלל כחסיד, כלומר משבחים אותו.

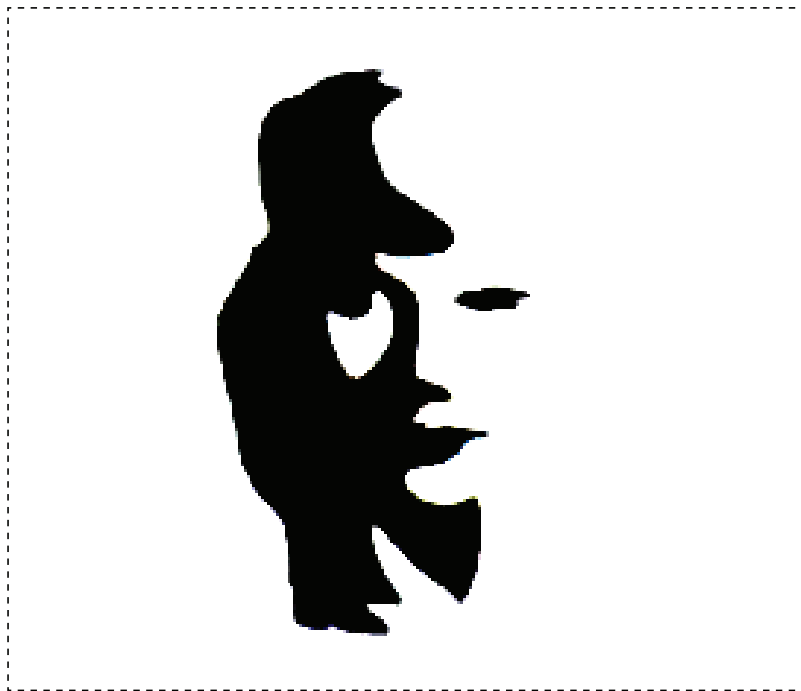
בשלב הזה אפשר לחשוב יחד על התנדבות שהקבוצה לוקחת על עצמה. לסיום מחלקים את הצ'ופר (נספח 6).

- לסדר את הכיתה בסוף היום
- להתגייס לצבא לקרבי
- להתקשר לסבתא שלי לדרוש בשלומה
- להביא לחבר אוכל כשהוא שוכח
- להתנדב בבית חולים
- לתרום כסף לצדקה
- להעביר שיעורים למישהו חולה
- לקום באוטובוס לקשישה
- להביא לטיול השנתי הרבה ממתקים כי אני יודע/ת שחברים שלי אוהבים
- להעתיק שיעורים לחבר/ה שלי

צלם וגזור

האומר נשכח נשכח
ונשכח נשכח

נשכלי נשכלה
נשכלה נשכלי

נעלה נעלה
נעלה נעלה

נַעֲלָה נַעֲלָה
וְנַעֲלָה נַעֲלָה

אַרְבַּע מַדּוֹת בְּאֵדָתָם:
 הָאָמֵר נְשִׂילִי וְנְשִׂילָךְ
 נְשִׂילָךְ, זֶה מְדַבֵּר בְּיַבֹּנְתִי. וְיֵשׁ
 אָמֵרִים, זֶה מְדַבֵּר סְדוֹתָם.

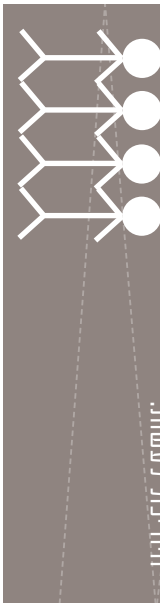
נִשְׁלַי נִשְׁלַי וְנִשְׁלַי נִשְׁלַי, עַם
הָאָרֶץ.

נִשְׁלַי נִשְׁלַי וְנִשְׁלַי נִשְׁלַי, חֲסִיד.
נִשְׁלַי נִשְׁלַי וְנִשְׁלַי נִשְׁלַי, רְשָׁע.

(אבות ה',)

שלי שלי ושלך שלך - איני רוצה להנותך, והלוואי שלא תהנה אותי.
ויש אומרים זו מידת סדום - קרוב הדבר לבוא לידי מידת סדום. שמתוך
 שהוא רגיל בכך, אפילו בדבר שחברו נהנה והוא אינו חסר לא ירצה ליהנות
 את חברו, וזו הייתה מדת סדום שהיו מתכוונים לכלות הרגל מביניהם, ואף
 על פי שהייתה הארץ רחבת ידיים לפניהם ולא היו חסרים כלום.
שלי שלך ושלך שלי עם הארץ - שנהנה ומהנה בשווה, וזהו יישובה של
 הארץ, אבל אינו יודע קרוא דכתיב "ישונא מתנות יחיה". וזהו לשון עם
 הארץ האמור בכל מקום, שרוצה בתיקונה של הארץ אבל אין בו חכמה
 להבדיל בתיקונין הראויין.
שלי שלך ושלך שלך - מהנה את הבריות מנכסיו, והוא אינו נהנה מאחרים.
 חסיד - שעושה לפנים משורת הדין.
 (פירוש רבנו עובדיה מברטנורא)

זהו סיפור על ארבעה אנשים:
כולם, מישהו, כל אחד ואף אחד.
 פעם אחת היה תפקיד מאוד חשוב וביקשו
 מכולם לעשותו.
 לכולם היה ברור ש**מישהו** יעשה זאת, אבל...
אף אחד לא עשה זאת.
 מישהו נעם על כך, כי זה היה התפקיד של **כולם**.
 ולכולם היה רושם ש**כל אחד** יכול לעשות זאת,
 אבל **אף אחד** לא ידע שזה לא ייעשה על ידי כולם.
 בסופו של דבר ... **מישהו** הואשם על ידי **כולם**,
 שאף **אחד** לא עשה את מה ש**כל אחד**
 היה יכול לעשות.

פעולה ה'

הדרך של חיי

מטרת הפעולה:

החניכים ילמדו איך הופכים את דרך הארץ לנורמה, וכיצד מאמצים גישה כזאת לחיים. החניכים יפתחו את הרצון להציב לעצמם את נושא הערכיות כיעד.

מבנה הפעולה:

- א. רצוי או מצוי
- ב. יש לי מטרה?
- ג. מעגלים מעגלים

ציוד:

- פתקים בצבעים שונים
- מחשב
- עטים
- סוכריות טופי

מהלך הפעולה:

א. רצוי או מצוי

• מעמידים את החניכים בשורה ישרה, ונותנים לכל אחד מהם שני פתקים בצבעים שונים.

מקריאים בכל פעם אמרה מסוימת מתוך רשימת ה"רצוי" (נספח 1) - אם החניך מסכים איתה, הוא מתקדם צעד אחד. לאחר שמסיימים להקריא את שמות המשפטים, כל חניך מניח אחד מהפתקים על הרצפה במקום שהוא מגיע אליו, וכולם חוזרים אל שורת ההתחלה. כעת מקריאים סיטואציה מבוזמת (רשימת ה"מצוי"), והחניכים מתקדמים אם אכן היו פועלים כך. בסוף החלק הזה כל חניך מניח על הרצפה את הפתק השני במקום שהגיע אליו.

• מושיבים את החניכים חזרה במעגל ואומרים להם להתבונן על הפער בין הרצוי למצוי. לרוב החניכים יהיה פער מסוים, אך לא גדול במיוחד.

• מעלים שאלה לדיון: בחלק השני הקראנו משפטים שמאפיינים את ההתנהגות שלנו. מדוע התנהגנו כפי שהתנהגנו ולא אחרת? מכוונים את החניכים לכך

שכאשר יש משהו שמנחה אותנו, כמו העקרונות שהצגנו בחלק הראשון של המשחק, זה ישיפע גם על ההתנהגות המעשית שלנו בפועל, על הדעות שלנו ועל כל פרט ופרט בחיינו.

ב. יש לי מטרה

• מקריאים לחניכים את הסיפור על סוסון הים (נספח 2), ושואלים אותם מדוע הם חושבים שהוא נבלע בסופו של דבר על ידי הכריש. מספרים לחניכים על אדם שמחכה בתחנת אוטובוס ועולה על הקו הראשון שמגיע, לא אכפת לו לאן הוא נוסע. האם זה הגיוני בעיניהם?

מסכמים בעקבות משחק הרצוי והמצוי, שגם אם כיום יש ערכים שלגביהם יש פער בין מה שנכון לעשות ובין מה שאני עושה בפועל, אם לא אציב את היעד הזה לא אדע לאן אני רוצה להגיע. מזכירים לחניכים שבפעולה הראשונה שיחקנו משחקים כלי משמעות וזה שיגע אותם. אנחנו חייבים להציב את הנושא הזה כיעד לחיים שלנו.

° אם זה מתאים לחניכים שלכם, אפשר גם להקריא ולהסביר את הקטע שכתב האדמו"ר מפיאסצ'נה בחובת התלמידים (נספח 3), המדבר על הצבת מטרות בחיים.

• מפזרים על הרצפה כמה ערכים שדיברנו עליהם בפעולות האחרונות (נספח 4, אפשר גם לכתוב על שמיניות בריסטול וגם להוסיף ערכים). נותנים לכל חניך שלוש סוכריות טופי או מדבקות בצבעים שונים, ומבקשים מהם להניח על כל ערך טופי או מדבקה בצבע המתאים: צבע 1 - ערך מאוד חשוב בעיניי, צבע 2 - ערך לא כל כך משמעותי, וצבע 3 - אני לא חושב שצריך להשקיע בזה מחשבה.

שימו לב אילו ערכים משמעותיים בעיני רוב החניכים, ומה הם הערכים שהם לא רואים בהם חשיבות.

ג. מעגלים מעגלים

המטרה של השלב הזה היא להוריד את האידיאל של דרך הארץ שדיברנו עליו לחיי היום יום של החניכים במעגלים שונים בחייהם - אני מול עצמי, אני מול המשפחה, אני מול החברים שלי ואני מול החברה הכללית שאני חלק ממנה.

• מעגל האני

משחקים עם החניכים "מי כמוני?", שם נוסף למשחק "הרוח נושבת". כל החניכים יוצרים מעגל בעמידה או בישיבה. אחד החניכים עומד באמצע המעגל ואומר משפט שהוא נכון לגביו, לדוגמה: "מי כמוני אוהב בננה?". כל שאר המשתתפים שהמשפט הזה נכון גם לגביהם מחליפים מקום זה עם זה, והחניך שאמר את

המשפט גם הוא מחפש מקום לשבת, כך שתמיד יהיה חניך שלא יהיה לו מקום והוא זה שאומר את המשפט הבא.

במשחק הזה מכוונים את החניכים לומר משפטים שקשורים לדברים שהיו רוצים להשתפר בהם בנושא המערך כולו, או לנושאים שחשובים בעיניהם. לדוגמה: מי כמוני רוצה לכבד יותר את הוריו, מי כמוני לא יודע כלום על מה שקורה עם הפליטים בסוריה, מי כמוני אדם סכלני ועל זה הדרך.

• מעגל המשפחה

ביום חול - מחלקים לכל חניך עט ודף (נספח 5) עם שמות של בני המשפחה עליו. המשימה שלהם היא לשבת עם עצמם (אפשר לפזר אותם למקומות מרוחקים זה מזה), לחשוב ולכתוב ליד כל שם מה היו רוצים לשפר ביחס לאותו אדם. לדוגמה: להיות סכלני יותר לאחותי הקטנה.

• מעגל החברים

מספרים לחניכים את הסיפור "חברים הם מלאכים" (נספח 6). לאחר מכן עושים סבב שבו כל חניך יאמר תוכנה שהייתה לו בעקבות הסיפור הזה, והאם הוא חושב שכך צריך להתנהג.

• מעגל החברה

מחלקים את החניכים לקבוצות של ארבעה או חמישה חניכים בכל קבוצה. אומרים להם שיש תחרות בין מדינות וכל קבוצה מייצגת את המדינה המושלמת. עליהם ליצור פרסומת, הצגה או שיר שבהם הם מציגים את המדינה שלהם - מה החוקים בה, ההליכות, המנהגים, הנורמות. מכוונים את החניכים לנסות וליצור חברה אידיאלית מבחינת ערכים.

° לאחר מכן דנים עם החניכים מה לדעתם חסר כיום במדינה שלנו, ושואלים: מה אנחנו כקבוצה יכולים להוסיף לחברה?

מהפעולה הזאת חשוב לצאת עם החלטה שתבוא מהחניכים להתנדבות קבוצתית או לפרויקט סניפי שהם אחראים עליו בנושא זה.

• לסיכום, מזכירים לחניכים שנגענו במערך הזה בכמה זוויות של דרך ארץ: החשיבות בלהיות אדם ולא סתם בעל חיים ששורד, החשיבות של חיי חברה מתוקנים, ההבדלים שבין אדם אכפתי לאדם פראייר, ואיך אנחנו מורידים את כל הסיסמאות הגבוהות והאידיאליים האלה לחיים שלנו. בנוסף לכך, האם וכיצד אנחנו מציבים את הנקודה הזאת כיעד בחייו - להיות אדם טוב יותר, ערכי, מוסרי, מידותי.

° מקריאים את הסיפור של הרב קרליבך על האדמו"ר מפאסצ'נה (נספח 7), ולאחר מכן עושים סבב שבו כל חניך יאמר דבר שהוא לוקח על עצמו בנושא זה - מידה שהיה רוצה להתמיד ולהשתפר בה.

רצוי:

- o אני חושב שכיבוד הורים זה דבר חשוב.
- o אני נגד לגנוב דברים.
- o אני חושב שחשוב לתרום למען אנשים אחרים.
- o אני חושב שחשוב לעזור בבית.
- o אני בעד לתת צדקה.
- o אני חושב שצריך לשמח חבר.
- o אני חושב שאיכות הסביבה היא ערך משמעותי.
- o חשוב בעיניי להוקיר תודה.

מצוי:

- o אמא שלי מבקשת ממני להוריד את הזבל. גם אם יש לי משהו חשוב באותו יום - אמצא לזה זמן.
- o אני נמצא בחנות ממתקים, ולמרות שאף אחד לא יראה אם אקח משהו אני בכל זאת משלם.
- o אם יש התנדבות בסניף אני ארצה להגיע ולתרום.
- o אם מבקשים ממני לשמור על האחים שלי אני בדרך כלל מסכים.
- o אם אראה מישהו מקבץ נדבות כרחוב, אשתדל לתת לו כסף.
- o כאשר חבר טוב שלי מבואס, אנסה לשמח אותו ולהזמין אותו לבוא אליי.
- o כשאני הולך כרחוב ורואה שקיות זבל על הרצפה אני מתכופף ושם בפח.
- o בכל פעם שאני עולה לאוטובוס או נכנס לבית הספר אני אומר לנהג או לשומר תודה ויום טוב.

"היה היה פעם סוס-ים, שצבר מעט ממונו - שבעה שקלים - ויצא בדהירה לחפש את מזלו.

טרם הרחיק נדוד, נקרה לו בדרכו צלופח.

"חבר, לאן אתה הולך?" שאל הצלופח.

"אני הולך לחפש את מזלי", ענה סוס-הים בגאווה.

"בר-מזל אתה", אמר הצלופח, "בעבור ארבעה שקלים אמכור לך סנפיר פלא ואז תגיע מהר יותר".

"נהדר", התמוגג סוס-הים, שילם את הכסף, הצמיד לעצמו את הסנפיר וגלש משם והלאה במהירות כפולה.

בעודו גולש, פגש ספוג.

"חבר, לאן אתה הולך?" שאל הספוג.

"אני הולך לחפש את מזלי", ענה סוס-הים.

"יש לך מזל", אמר הספוג, "בעבור תשלום פעוט אתן לך את הקורקינט הסילוני הזה ואז תוכל לנסוע מהר יותר".

בשארית כספו קנה סוס-הים את הקורקינט וגלש על פני הים במהירות מחומשת.

לא חלפה שעה ארוכה והוא פגש בכריש.

"חבר, לאן אתה הולך?" שאל הכריש.

"אני נוסע לחפש את מזלי", ענה סוס-הים.

"בר מזל אתה. אם תיסע דרך קיצור הדרך הזה", אמר הכריש כשהוא מצביע על פיו הפעור, "תחסוך לך זמן רב".

"יופי, תודה-רבה", אמר סוס-הים, וגלש במהירות לתוך קרביו של הכריש.

אם רצונך לעבוד את ה' ולהעלות את עצמך מעלה, ולא תעמוד (תרצה להיות) בשנת השבעים לחייך כביום הבר-מצווה שלך, עשה זאת אפוא: בכל שנה עשה לך מטרה (ייחודית לאותה שנה). צייר בעצמך, אם שמך ראובן למשל, איזה ראובן תהיה בשנה הבאה, מה יהיו השגותיו (הרוחניות), עבודתו (את ה'), מידותיו וכל תוכנו (בעוד שנה).

והראובן הדמיוני יהיה לך למידה למדוד עצמך בו (לאורך השנה), כמה חסר לך עוד להראובן הדמיוני, האם עבודתך ותיקון מעשיך של יום יום יספיקו להשלים את הראובן של השנה הבאה (כלומר: תקבע יעד שנתי בתחום הרוחני ובתחום בניין המידות, חלק את העבודה לחלקי משנה וכל פעם במשך השנה בדוק האם אתה מתקדם בקצב הנכון למימוש היעד של שנה זו).

ואם הגיעה השנה הבאה ומדדת את עצמך ולא הגעת אפילו לקרסולי הראובן של שנה חדשה (שרצית להיות), יהיה בעיניך שחס ושלום לא הארכת ימים. כי רק הראובן אשר לפני שנה (עדיין) חי, ולא הראובן של שנה זו (כלומר, התבגרת טכנית, אך לא רוחנית). "ואברהם זקן בא בימים" - אברהם של היום, ולא האברהם של אתמול.

(חובת התלמידים, האדמו"ר מפיאסצ'נה, עמ' שכב)

אמא

אבא

אחותי

אחי

סבתא

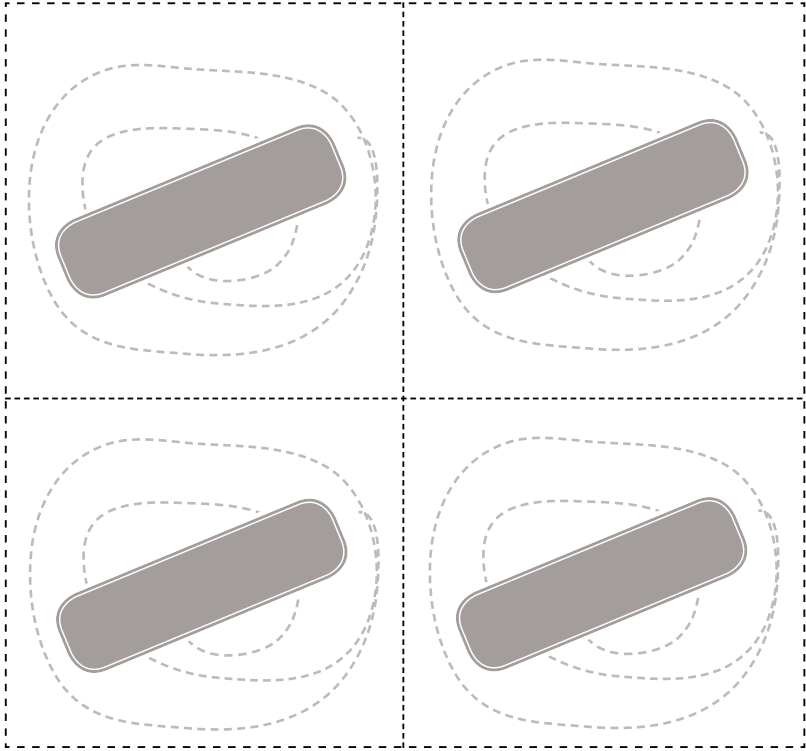
סבא

בני דודים

<p>עזרה לכולם</p>	<p>כיבוד הורים</p>
<p>יחס לבדלי חיים</p>	<p>סחירה על איכות הסביבה</p>
<p>כבוד לקשישים</p>	<p>להורות בדרכים</p>
<p>תרבות דיבור</p>	<p>כבוד לאזרחים</p>

<p>תרבות אכילה</p>	<p>קבלת השונה</p>
<p>יחס לפליטים בארצות אחרות</p>	<p>שירת תורה ומצוות</p>
<p>אלהותה בעוני</p>	<p>אלהותה בתאונות דרכים</p>
<p>סובלנות</p>	<p>סבלנות</p>

חברים הם מלאכים

יום אחד, כשהייתי בכיתה ט', ראיתי ילד מהשכבה שלי שהיה בדרכו הביתה מבית הספר. שמו היה עידו. נראה היה שהוא סוחב את כל הספרים שלו. חשבתי לעצמי: למה שילד ייקח את כל הספרים שלו הביתה מבית הספר? הוא בטח יורם.

היה לי סופשבוע עמוס (מסיבות ומשחק כדורגל עם החברים שלי בשבת אחר הצהריים), אז משכתי בכתפיי והמשכתי ללכת.

בשעה שהלכתי, ראיתי חבורה של ילדים רצים לכיוון עידו. הם העיפו לו את כל הספרים מהיד והפילו אותו לאדמה. המשקפיים שלו עפו וצנחו, על הדשא במרחק שלושה מטרים ממנו. הוא הביט למעלה וראיתי את העצב בעיניו.

ליבי יצא אליו. רצתי, וכשהוא זחל מסביב כדי לחפש את משקפיו ראיתי דמעות בעיניו. נתתי לו את המשקפיים ואמרתי לו "החברה האלה מגעילים". הוא הסתכל אליי ואמר "היי, תודה", וחייך. זה היה אחד מאותם חיוכים שמראים הכרת תודה אמיתית. עזרתי לו לקום ולהרים את ספריו, ושאלתי אותו למה לא ראיתי אותו קודם ואיפה הוא גר.

התברר שהוא גר לידי, אז שאלתי אותו איך קרה שלא ראיתי אותו קודם לכן. הוא אמר שהוא הלך לבית ספר פרטי.

בחיים לא הייתי מתחבר עם ילד שהולך לבית ספר פרטי.

דיברנו כל הדרך הביתה ועזרתי לו לסחוב חלק מהספרים. מתברר שהוא ילד גזעי. שאלתי אותו אם הוא היה רוצה לשחק איתנו כדורגל, והוא ענה שכן.

בילינו ביחד כל אותו סוף שבוע, וככל שהכרתי אותו יותר כך חיבבתי אותו יותר, וכך גם החברים שלי.

ביום ראשון בבוקר ראיתי אותו שוב עם כל הספרים. אמרתי לו: "נראה לי שאתה הולך לפתח שרירי ידיים חזקים במיוחד אם תסחוב את כל הספרים האלה כל יום". הוא צחק והעביר לי חלק מהספרים.

במהלך ארבע השנים הבאות עידו ואני נעשינו חברים טובים. כשסיימנו את התיכון, התחלנו לחשוב על צבא ואוניברסיטה.

ידעתי שנישאר חברים, למרות שכל השכבה ואני צחקנו עליו על כך שהוא "ורם".

בטקס סיום התיכון עידו היה צריך לשאת את הנאום בשם הבוגרים. ראיתי אותו באותו יום, הוא נראה נהדר. הוא היה אחד מאותם נערים שבאמת מצאו את עצמם במהלך התיכון. הוא התבגר וממש נראה טוב, למרות המשקפיים. היו לו הרבה חברות במהלך התיכון.

הוא היה מאוד נרגש מהנאום. טפחתי לו על השכם ואמרתי לו "אל תדאג, אתה תהיה גדול". הוא הסתכל עליי באחד מאותם מבטים מלאי הכרת תודה, וחייך. "תודה", הוא אמר.

כשהתחיל לנאום, הוא כחכח בגרונו ואמר: "סיום התיכון הוא זמן להודות לאלה שעזרו

לך לעשות את זה במהלך השנים הקשות הללו - ההורים שלך, המורים שלך, אבל יותר מכול החברים שלך. אני כאן כדי לספר לכם שלהיות חבר של מישהו, זו המתנה הטובה ביותר שיכולת לתת לו. אני הולך לספר לכם סיפור."

הסתכלתי עליו, לא מאמין למשמע אוזניי, כששמעתי שהוא מספר על היום שבו הכרנו. הוא סיפר שהוא תכנן להתאבד באותו סוף שבוע. הוא סיפר איך הוא רוקן את כל הארונית שלו וניקה אותה כדי שאימא שלו לא תצטרך לבוא ולסחוב את הספרים שלו. הוא הסתכל אליי וחייך חיוך קטן. "למזלי, ניצלתי. החבר שלי הציל אותי מהתאבדות."

שמעתי את הרחשים בקהל בשעה שהבחור החתיך, הפופולרי והמוצלח הזה מספר על הרגע החלש ביותר שלו. ראיתי את ההורים שלו מסתכלים עליי ומחייכים את אותו חיוך מכיר תודה, שעד לאותו רגע לא הבנתי את המשמעות שלו.

אף פעם אל תמעט מהעוצמה של פעולותיך - שיכולות לשנות את חייו של אדם לטובה או לרעה. אלוקים שם אותנו בתוך חייו של האחר כדי שנשפיע זה על זה בדרך כלשהי. "חברים הם מלאכים שמעמידים אותנו על הרגליים כאשר הכנפיים שלנו שוכחות כיצד לעוף".

(המקור לא ידוע, פורסם במקור ראשון)

הייתה לי הרגשה שזהו איש מיוחד, ולכן אמרתי: "שלום עליך". והוא ענה לי ממש כמו יהודי פולני מבטן ומלידה, ואמר לי: "עליכם שלום". שאלתי אותו: "מאיפה אתה?" והוא אמר: "אני מפיאסצנה". לא האמנתי למשמע אוזניי - פיאסצנה! שאלתי אם ראה אי פעם את רבי קלונימוס קלמן הקדוש מכולם, הרבי מפיאסצנה. והוא אמר לי: "מה זאת אומרת ראיתי אותו? הייתי תלמיד שלו מגיל חמש עד גיל אחת עשרה. כשהייתי בן אחת עשרה הלכתי לאושוויץ. הייתי כל כך חזק שהם חשבו שאני בן שבע-עשרה, הצליפו, הכו ובעטו בי, ומעולם לא שבתו לאיתני; לכן אני נראה כך. אין לי אף איש בעולם. אני לגמרי לבד". הוא המשיך לטאטא את הרחוב. הוא מנקה

הרבי מפיאסצ'נה היה אחד המורים הגדולים בזמן המודרני. הוא כתב ספר מופלא בשם 'אש קודש', המסכם את השיעורים שהעביר בחשכת הגטו. כשיצא ספרו לאור אחרי תום המלחמה, הכה בי יופיו; הוא חדר עמוק ללבי. שאלתי בכל מקום אפשרי: "איפה הילדים האלה? אותם ילדים יקרים ששמעו את השיעורים האלה מדי שבוע? הייתי רוצה מאוד לדבר איתם", נאמר לי שלא שרד מהם איש, אף לא אחד. אבל יום אחד, לפני כמה שנים, הלכתי לאורך רחוב הירקון בתל אביב, ליד מלון שלום, ומולי ראיתי איש גיבן. כל כך כפוף, כל כך שבור, כמעט פחד להסתכל עליו. אבל כשרואים את הפנים שלו, פניו היו יפיפיות, ראו שכינה עליו. הוא טאטא את הרחובות.

ופתאום אני מלא שמחה". הוא הישיר מבט אל עיניי: "אתה יודע כמה טובות אתה יכול לעשות באושוויץ בליה? אנשים שוכבים על הרצפה בוכים, ולאף אחד כבר אין כוח להקשיב יותר לסיפורים שלהם. כי מי יש לו כוח לשמוע עוד פעם את הסיפור על אשתו, על הילדים, שהם כבר בשמי שמים? הייתי הולך מאיש אחד לאחר ושואל: למה אתה בוכה? והם היו מספרים לי על ילדיהם, על נשותיהם, אנשים שלא יזכו לראות יותר בחיים האלה. הייתי אווז בידיהם ובוכה איתם. וכך הייתי עובר מאדם לאדם. זה היה נותן לי כוח ליום הבא.

"אני רוצה שתדע שאני כאן בתל אביב ואין לי איש בעולם. הגעתי שוב לקצה גבול היכולת שלי. ירדתי לחוף, חלצתי את נעליי ועמדתי להיכנס אל תוך הים ולהטביע את עצמי, ואז שמעתי שוב את קולו של הרבי שלי: ילדים יקרים, ילדים מתוקים. הדבר הגדול ביותר בעולם הוא לעשות טוב למישהו".

הוא התבונן בי שוב לזמן ארוך ואמר: "אתה יודע כמה טובות אתה יכול לעשות ברחובות העולם?" והוא המשיך לטאטא את הרחוב.

היה זה סוף הקיץ, והייתי צריך לחזור לארצות הברית למשך הסתיו. אבל כשחזרתי לתל אביב והלכתי לרחוב הירקון לחפש את הגיבן הקדוש, לא הצלחתי למצוא אותו. שאלתי כמה אנשים והם אמרו לי: "מה, אתה לא יודע? הוא הלך לעולמו בתחילת הסתיו".

כשיבוא המשיח, ותהיה תחיית המתים, הגיבן הקדוש, מנקה הרחובות, יחזור לעולם הזה. הוא ינקה את כל הרחובות, מירושלים ועד סוף העולם. ואתם יודעים איך הוא ינקה אותם? הוא יעמוד בראש הגבעה והוא ילמד את כל העולם כולו: הדבר הגדול בעולם הוא לעשות טובה למישהו אחר.

(ר' שלמה קרליבך)

רחובות, מנקה רחובות בקדושה. מי יודע איזו קדושה הוא מביא לעולם בכל יום, כשהוא מנקה את הרחובות. אמרתי: "דידי המתוק, אתה יודע, כל חיי חייכתי לראות אותך, אדם שראה את הרבי מפיאסצנה, אדם שהיה אחד מילדיו. ספר לי בבקשה אחת מתורותיו". בהתחלה הוא אמר: "אתה חושב שאתה יכול להיות באושוויץ חמש שנים ועדיין לזכור את התורות שלו?". אמרתי לו: "כן, בטח. דברי רבנו הקדוש יורדים לתוך עמקי הנשמה". הוא מסתכל עלי זמן רב ואומר לי: "שמע, אתה באמת רוצה לשמוע תורה מרבנו הקדוש?". אני רק זוכר שממש התחלתי לבכות. אמרתי: **אני משתוקק עם כל הנשמה שלי, אני אספר את התורה שלך בכל העולם.**

אבל הוא היה חסיד אמיתי. הוא לא מוסר תורות כשהוא מנקה את הרחוב. הוא הלך, נטל ידיים, נתן קצת מים על הפנים שלו, והתחיל לספר לי: "אני רוצה שתדע שמעולם לא הייתה שבת כמו אותה שבת אצל הרבי. איך אני יכול לתאר לך את ה'בואי בשלום' אצל רבנו הקדוש? הוא עומד באמצע, וכל הילדים רוקדים מסביבו. לא תתאר לעצמך אילו פנים היו לרבנו בשבת קודש, 'פני שבת נקבלה'. רבנו הקדוש נכנס לערוך שולחן, והוא מתחיל 'שלום עליכם מלאכי השרת מלאכי עליון', עם כמה מאות ילדים, באמת מלאכי עליון, משרתי עליון. שבת כזאת לא תהיה עד שיבוא המשיח. אבל בין הדגים למרק, בין המרק לעוף, רבנו הקדוש אמר תורה על הפרשה. בכל פעם, אחרי שהוא גמר את התורה, כך הוא היה אומר: ילדים יקרים, ילדים מתוקים. זכרו, הדבר הגדול בעולם הוא לעשות טובה למישהו אחר".

נאנח הגיבן: "אתה יודע, הייתי באושוויץ, שמעתי שמכל המשפחה שלי לא נשאר אף אחד. תאמין לי, רציני להתאבד. ופתאום אני שומע את קולו של הרבי, שאומר: ילדים יקרים, ילדים מתוקים. זכרו, הדבר הגדול בעולם הוא לעשות טובה למישהו אחר,

עזראים מחנכים בדרך

איך עובדים עם תוכן התנועה?

איך עובדים עם תוכן בתנועה שלנו?

1. הצפת הנושא

השלב הראשון בבניית תהליך הוא להציף את הנושא באופן משמעותי מול עצמנו. בחלק זה נשאלות כל השאלות - הקלות והקשות, הפנימיות והרוחביות, המעניינות והמשעממות, בקיצור - כל מה שעולה.

קיימים שני סוגים של שאלות: שאלות שקשורות אליי - אלה שאלות שקשורות לעולמי הפנימי, לאישיות שלי, לערכים שלי, למחשבות, לרגשות; ושאלות שקשורות לנושא - אלה שאלות שנותנות פרספקטיבה ועומק על הנושא מבחינה היסטורית, תרבותית וכו'.

במערך עזראיות ההצפה הייתה במשחק הצוללות ובעיבוד שלו. עלו שם שאלות על עצם השייכות, על המשכיות, על שותפות וכדומה מזווית אישית ומזווית ערכית-כללית (מה נכון לי לעומת מה נכון באופן כללי).

במערך תורניות ההצפה קרתה על ידי ה"מסכימוטר", שם עלו שאלות שקשורות אל עצמי (למה אני דתי?) לעומת שאלות שקשורות לאידיאל, כמו העדיפות של לימוד תורה ביחס לפיתוח כישרונות.

2. למידת הנושא

אחרי שאנחנו מציפים את הנושא והוא מעורר בנו סקרנות ורצון לקבל תשובות, אנחנו ניגשים ללמוד על הנושא - שוב, ברמה שלנו. אנחנו עדיין לא יורדים לרמת החניכים.

לימוד נושא יכול להיות בכמה צורות:

- מקורות תורניים (הראי"ה, ילקוט שמעוני וכדומה)
- מקורות חול (8200)
- התכוננות פנימית (שאלות שעוסקות בחוויה האישית ולא בהבנת המקור)
- שיח עם אנשים (עצם הדין)

3. בחירה ומערך

עד כאן עסקנו בתהליך שעובר המדריך בפני עצמו, מול עצמו. בשלב הזה אנחנו רוצים לעבור לרמת החניכים, ושם נדרשת הבחירה שלנו.

איך נדע לבחור את המערך, המסרים, השאלות וכו'? ישנן שלוש נקודות שנרצה לשים לב אליהן:

- רלוונטיות - מה מעניין את החניכים? איך הנושא רלוונטי לחיים שלהם? איפה הם פוגשים אותו?

• מסגרת - אילו שאלות אני לא רוצה שהחניכים שלי ישאלו? מה הם גבולות הגזרה שלי? למה?

• חשיבות - יכולות להיות המון שאלות מעניינות, השאלה אם הן חשובות...

עכשיו אנחנו ממש בתוך עולמו של החניך.

• ראשית, יש להגדיר מה המטרות שלנו: לאן אנחנו רוצים להגיע עם החניכים? מה המסר שלנו? עם מה אנחנו רוצים שהחניכים יתעמתו?

במערך תורניות רצינו לתת לכם כלים להתמודדות עם תופעות כאמירה חינוכית, וכן רצינו לעורר שיח סביב תורניות.

במערך עזראיות המסר היה להיות שותפים ולא לקוחות, ולהכיר את התנועה במשקפיים של הערכים שמשקפים בחזון.

• שנית, יש לבנות מערך המורכב מכמה פעולות שצריך להיות להן רצף הגיוני.

כלים לבניית מערך ולהעברת פעולה תוכלו למצוא בחלק הבא של היחידה.

4. פרויקט

אחרי שעושים מהלך משמעותי עם החניכים, חשוב לסכם אותו גם בדרך חווייתית. פעילות זו מדברת לחניכים ברובד אחר, ויש סיכוי שתשאיר חותם משמעותי אפילו יותר מהפעולות.

קיימים שלושה סוגים של פרויקטים:

• פרויקט שמטרתו לסכם - סיכום הנושא באופן חווייתי שמסביר את התהליך שעברנו ומסכם את התובנות שלמדנו וגיבשנו יחד (מוצ"ש עזראיות).

• פרויקט שמטרתו ליישם - יישום נושא במובן הפשוט. בפרויקט כזה יוצאים לעשייה שמיישמת את הערכים שלמדנו עליהם.

• פרויקט שמוליד תוצר - הדגש כאן הוא על יצירה של החניכים שנובעת מתוך המהלך שהם עברו. בדרך כלל זה ייסגר בערב שיא שבו כדאי להזמין הורים וכדומה (מוצ"ש תורניות).

מערך הוא כלי המאפשר להטמיע בחניכים מסרים עמוקים יותר ורחבים יותר, כיון שהמערך בנוי מפעולה על גבי פעולה. על מנת שתהליך "יתבשל" אצל החניכים, צריך זמן ממושך ולבנות את התובנות באופן פשוט ויציב. לכן, בתנועה אנחנו מאמינים כי עדיף לעבוד במערכים על מנת להבנות בחניכים מסרים שחשובים לכם ולנו.

איך בונים מערך?

1. בוחרים נושא

מה רלוונטי לחניכים? מה מעסיק אותם? מה חשוב לי שיעסקו בו? מה נוגע לי? מה מעניין אותי? מה בוער בי?

2. בוחרים מטרה

מה אני רוצה להגיד? מה אני רוצה להשיג? מה יקרה עם החניכים בסוף?

3. בונים מבנה

מפרקים את מה שלמדנו וחשבנו לתת-נושאים, וכל תת-נושא הוא פעולה. אפשר לעשות זאת בשתי דרכים:

רצף - בנוי כתהליך הדרגתי, כאשר המטרה הגדולה תושג לאחר תהליך של בניית הנושא.

הצגה רחבה - בנוי כתקיפה של הנושא מכמה כיוונים. הנושא מדובר כבר מההתחלה, והוא הכותרת של כל פעולה.

4. בודקים את עצמנו

סיימנו לבנות את המבנה הכללי ואת נושאי הפעולות ונשווה עם המטרה שבחרנו (סעיף 2) - האם המערך עונה על המטרה? אם כן - מצוין! אפשר להתחיל לבנות את הפעולות עצמן. אם לא - נבדוק שוב את כל הסעיפים: האם המטרה שהצבנו נכונה ומדויקת? האם התפזרנו במערך עצמו? האם ברורה לנו המטרה? לאחר מכן, ניגש כמובן לתיקונים...

איך בונים פעולה?

הגדרת מטרה

הגענו לדבר הכי חשוב: להגדיר מה מהמטרה שלנו! גם אם אמרתם שאתם רוצים לעסוק בנושא מסוים, יש לו כיוונים רבים ואמירות שונות שאתם מסכימים או לא

מסכימים איתם. לכן חשוב להגדיר מה אתם רוצים שיקרה בסוף הפעולה.
מטרה נכונה היא מטרה שכתובה באופן חיובי (מה אני רוצה שיקרה, ולא מה אני לא רוצה שיקרה), שהיא מספיק רחבה ובכל זאת אומרת משהו ברור (לדוגמה: שהחניכים יתנהגו יפה זה לזה - מה זה להתנהג יפה?)
כמו כן, ישנם כמה סוגי מטרות: לפעמים אנחנו רוצים שהחניכים ילמדו משהו ברמת הידע שלהם (כן, אפילו שאנחנו לא בבית ספר, לפעמים חשוב לנו שהחניך יכיר משהו חדש). לפעמים אנחנו רוצים שהחניכים יפתחו תפיסה ערכית יותר וישנו את התנהגותם ורגשותיהם כלפי משהו מסוים, ולפעמים אנחנו רוצים שהם ירכשו מיומנויות וכישורי חיים.

המטרה שלי בפעולה: _____
והיא מסוג: _____

בניית מבנה ומהלך

זהו, הגענו לפעולה עצמה.
פעולה מורכבת מפתיחה, גוף וסיום (ולכל זה קוראים מבנה). בכל חלק חשוב שתחליט מה צריך לקרות, ואחר כך לחשוב על מתודה מתאימה שתמחיש זאת.
• פתיחה: מטרת הפתיחה היא לגרות את החניכים. ליצור עניין שמרתק, מאתגר ופותח את החשיבה ולהציף את הנושא. מתודות מתאימות יכולות להיות קטעי עיתונים, סרטון, סיפור, הצגת דיילמה וכו'.

• גוף: גוף הפעולה הוא תהליכי, נוגע בנושא ממש ומהווה את עיקר הפעולה. מטרתו דיון, התמודדות עם דילמות, העברת תהליך, העצמת השאלה וניסיון לפתור אותה.

• סיום: הסיום בעצם סוגר את הפעולה, ומנסה להגיע לפתרון תוך כדי גיבוש דעת הקבוצה. לרוב כדאי לסיים באמירה (ולפעמים דווקא בשאלה פתוחה למחשבה), ולקשר את הסיום לפתיחה (לפתור את הדילמה שהוצגה, ליישב את הסתירה).

פתיחה: _____

גוף: _____

סיום: _____

מתודיקה היא הדרך להנגיש את הרעיון שלנו לחניכים. בתור בני אדם, אנחנו צריכים שיעניינו אותנו, אנחנו צריכים שיגרו אותנו. פעמים רבות ההבדל בין משהו ש"עובר" למשהו ש"לא עובר" הוא האם זה מעניין, מגניב, כיף, יפה וכו'. זו מטרתה של המתודיקה. אנחנו רוצים לקחת רעיון ולהשתמש בכלים מתודיים כדי להעביר אותו. יש המון סוגי חוויות ומתודות - סיפור, הצגה, דיון, משחק, כתיבה, מוזיקה, סיור ועוד ועוד. וכמובן שבתוך כל אחת מהאופציות האלה יש סוגים שונים ואין ספור אפשרויות.

מתודה ממחישה מול מתודה מעוררת

מתודה ממחישה מוכיחה בעצמה את הטענה (למשל: חסר חלק בפאזל כי דוד לא הגיע, וזה מראה לנו כמה כל אחד חשוב). לעומת זאת, במתודיקה מעוררת, המתודה רק מאפשרת שיח פתוח ומעניין יותר, אבל היא לא מהווה חלק מהתוכן (למשל: לדרג כרטיסיות לפי סדר החשיבות, חידון, שכל אחד יישב ליד מה שהכי חשוב בעיניו וכו'. כל אלה רק מעוררים את הדיון, לא ממחישים למה באמת א' יותר חשוב מ-ב'). בדרך כלל מתודה ממחישה עדיפה, כי היא מעבירה את המסר בצורה חזקה יותר. כשאנחנו באים לבנות פעולה אנחנו צריכים לנסות לחשוב על מתודה שתתאים למה שאנחנו רוצים להעביר, מתודה שמשרתת את מטרת הפעולה שלנו. להלן טיפים שונים לעבודה עם מתודיקה. אתם מזמנים להוסיף מניסיונכם.

טיפים כלליים:

מחקרים מראים שכשאתם מקשיבים להרצאה, פותחים מאמר באינטרנט או אפילו רואים סרטון ביוטיוב, יש כמה שניות שבהן אתם מחליטים האם זה מעניין אתכם או לא והאם אתם רוצים להמשיך להקשיב לזה.

אצל החניכים שלכם, זה עובד בדיוק באותה צורה. חצי הדקה הראשונה של הפעולה שלכם זה הזמן החשוב ביותר, כי בו החניכים החמודים שלכם יחליטו אם הם יואילו בטובם להקשיב לכם או לא.

< "דקת הזהב" - חשיבות הפתיחה.

< יש דברים שהם טכניים ומועילים, וכדאי להיעזר בהם. אתה לא תלוי רק ביכולות האישיות שלך.

< שיטת 'התקליט השבור' לטיפול בוויכוחים עם חניכים.

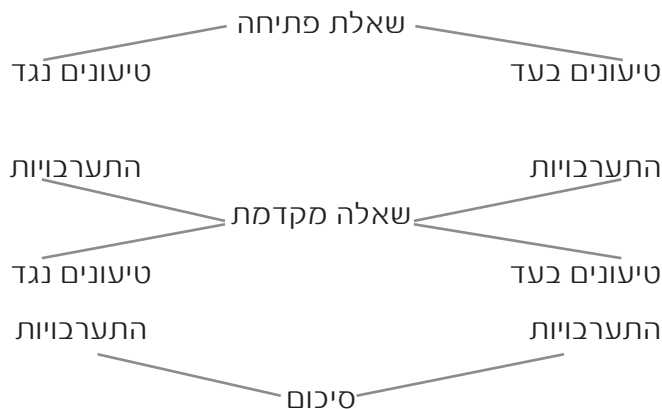
< סילוק הסחות דעת (להפוך כיוון ישיבה, לעבור במקום אחר, להוציא מהחדר דברים לא קשורים

שנמצאים מאחור, לוודא מראש מה החניכים רואים, לדאוג למקום קבוע לפעולה)

טיפים לדיון:

< טריגרים לדיון - להניח על הרצפה שלטים או תמונות.

- < לתת דוגמה מחיי היומיום.
- < שימו לב שהשאלה של הדין ברורה לכם, אחרת הדין עלול להתפזר לכל מיני מקומות.
- < קטע לא קשור בכלל שאפשר להשליך וללמוד ממנו על נושא הדין (משהו מעניין, נניח קטע מסרט).
- < כדאי מאוד להיעזר בנושאים אקטואליים.
- < מתודה לדין יכולה להיות משחק של בית משפט - בעד ונגד משהו מסוים.
- < כדאי לחשוב מראש על כל הצדדים והדעות שיעלו בדין. כך תהיו מוכנים למה שיעלה ותוכלו להנחות את הדין בהתאם.
- < אם יש מישהו שמדבר יותר מדי או לא מעניין, לשים לב לא להיתפס אליו.
- < כדאי להגדיר מראש מטרה לדין.
- < בדין המנחה צריך להיות זה שמנתב את השיחה - אבל בלי שירגישו זאת. הקבוצה היא המרכז ולא המנחה!
- < בדין צריך שיהיו (לפחות) שתי דעות, כדי שיהיה על מה להתלכט. לפני שמתחילים דיון, נשאל את עצמנו: האם אני יכול להזדהות עם כל אחת מהדעות?
- < בהנחיית דיון צריך לשים לב שאנחנו נשארים ניטרליים, ומעמתיים כל צד עם הטיעון שכנגדו.
- < הדין צריך להיות בנוי. למשל כך:

- < קביעת מסגרת הזמן ונושא השיח - אנחנו צריכים לשים לב שאנחנו שומרים על נושא השיחה, שהדין לא מתפזר יותר מדי.
- < דיון מתחיל באמת כשדעתו של מישהו מתערערת ("וואו, אולי באמת הוא אומר משהו נכון...").
- < לשים לב לחניכים השקטים יותר ולראות שהקולניים לא משתלטים על הדין. אפשר מדי פעם ליזום פנייה למישהו שקצת פחות משתתף כדי לאפשר גם לו להביע את דעתו.

מתודות לדיון:

- < שימוש בכדור - רק מי שמקבל את הכדור יש לו זכות דיבור.
- < קרוסלה - מעמידים את כולם בשני מעגלים, אחד פנימי ואחד חיצוני. בכל פעם המדריך שואל שאלה, ושני האנשים המקבילים במעגל דנים בה.
- < 'מסכימוטר' - המנחה אומר היגד מסוים, וכל אחד צריך להציב את עצמו על ציר דמיוני לפי מידת ההסכמה שלו עם ההיגד.
- < 'אקווריום' - שני נציגים מצוותים שונים דנים בנושא בפני הקבוצה כולה. כשמישהו מאותה דעה רוצה להשתתף בדיון הוא קם ומחליף את אחד המשתתפים שכתוך המעגל.

כלים בהנחיית דיון:

- < שיקוף - לתמצת ולסכם את דברי המגיבים. "מה שאני מבין ממך זה ש...". זה עוזר למיקוד הדיון ולהבנה של מה שנאמר.
- < הצבת סתירות ועימותים בין דוברים שונים, והצפתם במקרה שהם סמויים. "כעצם מה שאתה אומר זה לגמרי הפוך ממה שאפי אמר".
- < פרובוקציות. לפעמים דיון נתקע, או שיש הסכמה של כולם. במקרה כזה אפשר לשלוף פרובוקציה, איזושהו מקרה קיצון או הקצנה של דעה שנאמרת, במטרה לעורר את המשתתפים.
- < במקרה שהדיון תקוע אפשר גם לשאול אם כולם מסכימים לנאמר. "יוסי אומר שצריך לוותר על בגרות במתמטיקה. כולם מסכימים? מישהו חושב אחרת?"
- < הבהרות - לעשות סדר בבלגן. מדי פעם כדאי להבהיר את מהלך הדיון, גם כדי לעשות סדר וגם כדי לאפשר למי שקצת ריחף לחזור פנימה.

טיפים לסיפורים:

- < לא בהכרח עדיף להקריא, ואם כן מקריאים - מומלץ לחלק דף.
- < אפשר למרקר שורות בדף ולתת לחניכים לקרוא לפי הקשר כלשהו - "כל מי ש..."
- < להתחיל בפאנץ', משהו מוחשי או סיפור מהחיים.
- < דקת הזהב - רלוונטית בכל חלק בפעולה. לתכנן אותה היטב.
- < לוודא שהם איתך. לתפוס אותם בעיניים.
- < להשתמש בשפה של הקבוצה.
- < לא לשבת במקום.
- < לשאול שאלות באמצע הסיפור.
- < לעשות תנועות או קולות.

טיפים להצגות:

- < להביא תלבושות שוות. זה משדרג את העניין פלאים.
- < להתאים את עוצמת הדיבור לפי המרחק מהחניכים.
- < לשתף את החניכים בהצגה.
- < לשים לב למתח בין דברים שכתובים מראש ובין אלתור. בעיקרון עדיף לתכנן מראש.

אבל לפעמים האלתור הוא הקטע הכי טוב בהצגה.
< אפשר להציג סיפור אחד בכמה וריאציות, זה נחמד ומשעשע.
< להשתמש בקול בהתאם לדמות, ואפשר אפילו קצת מוקצן אם רוצים שיהיה מצחיק יותר.

טיפים למשחקים:

< לחפש משחקים שמתאימים לרעיון שאנחנו מנסים להעביר או לדון בו. שימו לב: יש משחקים שיכולים ללכת להרבה כיוונים ולהעביר מסרים שונים.
< חשוב לתת לחניכים לחוות קודם כול את המשחק כמו שהוא, לא לקשר אותו מיד למסר. רק אחר כך לתת להם לדבר על מה שהם הרגישו במשחק, ומתוך כך לצמוח למסר שאנחנו רוצים להעביר.
< לשים לב שאין במשחק יותר מדי פסולים, כי אז החניכים מהר מאוד מאבדים עניין בפעולה.
< לשים לב שהמשחק לא אלים מדי (בנים, בעיקר אתם...)

קתימב"ה (קול, תנועה, ידיים, מבט, ביטחון, הופעה):

< המדריך צריך להיות הדבר הכי מעניין באזור.
< לשים לגיוון בקול ובתנועה, בתזוזה בחדר.
< קול - לשים לב לעצירות, לווליום, למהירות.
< לא להשתמש במילים גבוהות מדי!
< לא להשתמש באותה מילה אלף פעמים (כאילו, כעצם).
< תנועה - לא לזוז יותר מדי, ומצד שני לא לקפוא.
< לשים לב איפה וליד מי אתה עומד. כדאי לעבור ליד אנשים שלא בקשב.
< תנועות ידיים - מצד אחד לא מוקצנות מדי, ומצד שני - לא ידיים בכיסים.
< התנועות צריכות להמחיש את מה שמדברים עליו.
< מבט - ליצור ולשמור על קשר עין עם החניכים. לא לבהות ולא להתמקד במישהו אחד.
< ביטחון - שפת גוף. לנסות לשדר שאתה יודע, גם אם אתה לא...
< להיות בטוחים במה שאומרים. לא לפחד לקטוע מישהו כשצריך.
< לא להתנצל. ההתנצלות לא מועילה.
< הופעה - לשים לב שנראים נורמלי, בלי כיפה הפוכה וכו'.
< לא להסתכל לרצפה או לתקרה.

בהצלחה!

מטרת הפרויקט היא להשאיר חותם עמוק בחניכים ולסגור את העיסוק בנושא בצורה חווייתית.

הפרויקט הוא בעצם פעילות השיא שעושים אחרי תקופה שהחניך למד משהו. הפרויקט מאפשר לחניך לחוות את הנושא מזווית אחרת, באמצעות עשייה או חוויה. כך אפשר גם ליישם בפועל את מה שלמדנו ועסקנו בו. מה צריך להיות בפרויקט?

פרויקט לא צריך להיות משהו גדול כמו כזאר, שוק וכו' (למרות שגם זה אפשרי). פרויקט יכול להיות התנדבות בסניף או מחוצה לו, חוויה קבוצתית כמו משחק 'סוף הדרך' ועוד ועוד, כיך הדמיון.

אז איך עושים את זה?

אחרי שבחרנו נושא, ובנינו מערך, והעברנו אותו לחניכים, ננסה לחשוב על פרויקט שיכול ליישם את הנושא בשטח. נשאל את עצמנו איזו פעילות אפשר לעשות כדי שהחניכים ירגישו את הנושא, יחוו אותו, שהוא יעבור מדיבורים למעשים? צריך לחשוב על פרויקט שהחניכים יבינו שהוא קשור למערך האחרון, בכמה שפחות דיבורים והסברים. כמובן שצריך לציין לחניכים שזו פעילות שסוגרת את המערך.

איך יודעים שהצלחנו?

חניך זוכר פעולה או מערך במידה שהם נגעו בו. בסופו של דבר הפרויקט צריך לגעת בכמה שיותר חניכים. קבוצה שהפרויקט ייגע בה תדבר הרבה על החוויה שעברה. כדי להפיק פרויקט כמו שצריך יש להיערך מראש כראוי: לבחור תאריך, לתאם עם כל הגורמים הרלוונטיים, להשיג אישורים ולאסוף כסף אם צריך. מומלץ מאוד להיעזר במרכזת לצורך הפקת הפעילות.

טיפים:

* לא חייבים לעשות פעילות מפוצצת. פעמים רבות דווקא בפרויקטים הרגילים לכאורה אפשר להעביר היטב את המסר.
* מומלץ לחשוב ממה החניכים יפיקו את המרב, ולא לתכנן פעילות שהם פחות יתחברו אליה.

רעיונות לפרויקטים שונים:

• סיוור	• טיול
• שיחה עם מישהו מבחוץ	• פרויקט עשייה בסניף
• התנדבות	• פעילות של הקבוצה לשאר הסניף
• משחק מושקע ומגניב	• _____
• פעילות יצירה	• _____

עזראים מחנכים בדרך

נספח השילוח החודשי

קבוצת עיינות היא תקופה בה החניך מתחיל לפתח חיים חברתיים וחברות יציבה.

החניך בשלב זה מאופיין בקליטה מהירה, פתיחות ומוכנות ללמוד מאחרים. עולם התוכן הפנימי של החניך מורכב בחלקו מהמציאות הסובבת אותו ובחלקו מהדמיון.

בגיל זה עדיין החניך שופט את הסובב אותו מזווית הראיה שלו. ככל שיתבגר, יתבסס השיפוט שלו על הנורמות החברתיות המקובלות בקבוצה שלו.

מכיוון שנקודת המוצא של החניך היא מזווית הראייה שלו בלבד, הוא כוחר בהתנהגויות שיגרמו לחבריו לאהוב אותו ויהפכו אותו למקובל בסביבתו.

דרך הקבוצה החניך חש כי הוא אינו לכד והוא מתנסה בחיים משותפים דרך שותפות בקבלת החלטות בקבוצה. בעזרת הקבוצה, לומד החניך להעריך את עצמו ואת האחרים.

חניכי קבוצת עיינות כבר לא חדשים בסניף והם הספיקו להכיר אחד את השני ואת המסגרת. בשנה שעברה הם התחילו להתגבש לקבוצה, אך לא תמיד הקבוצה שנוצרה היא קבוצה יציבה ומתמידה. החניכים בגיל זה מרגישים כבר קצת גדולים, כי יש כבר קבוצה קטנה מהם, והם זקוקים לגבולות ולמסגרת יציבה. זוהי תקופה בה הדימוי שלהם בסניף מתחיל לתפוס מקום וניתן להשיג המון הישגים ע"י מתח ותחרותיות בריאה.

לעתים עלול להיווצר מצב בו החניכים מתייחסים למדריכים כאל "שקי אגרוף" ולחשוב שהכול מגיע להם ושהם לא חייבים כלום לאף אחד.

Y מאפיינים בשטח:

המדריך הוא דמות מרכזית.

מלאי אנרגיה ומרץ, המסגרת צריכה להיות מפעילה.

מעצבים את דרכם כקבוצה לעתיד.

מעצבים מי הם החניכים בקבוצה, הקבוצה מתגבשת ויוצרת לעצמה הנהגה.

בדרך כלל יש מלך לקבוצה.

הם חשים תחושת שייכות לסניף.

נוצרו נורמות חברתיות בקבוצה.

מרגישים שהתבגרו למרות שעדיין לא.

הצטבר אצלם ידע לגבי פעילות התנועה - תחושת ותיקות, עצמאות.

יש קבוצה מתחתם- גורם להרגשת חשיבות.

הקבוצה קיימת וצריך לבסס תהליכים ולהתחיל חדשים.

יש להם המון מרץ וכוח.
החניך רואה את העולם בראייה דיכוטומית, יש שחור או לבן.

w בעיות שעלולות להיווצר:

חניכים מפסיקים לבוא אחרי תקופה מסוימת.
חניכים מגיעים ולא נכנסים לפעולות/מסדר/תפילה.
נוצרות קבוצות בקבוצה.
נוצרת מנהיגות שלילית.
מדריכים לא מספיק מתלהבים.
הקבוצה מאבדת עניין.
הקבוצה לא מקפידה על נהלים, מרשה לעצמה להפריע.
השובכות גוברת.
רצון לקבל בלי לתת

e תפקיד המדריך:

גיבוש קבוצה.
הכרת המסגרת.
לדאוג שמתח הפעילות לא ירד.
להציב מטרות ברורות.
לגכש גאווה תנועתית.
לשמש דוגמה אישית.
עזרה לקבוצה להחליט על כללים קבוצתיים.
להציב מסגרת ולעמוד מאחוריה (גם למדריך מותר להיות קשוח).
לאפשר לחניכים, בהדרגה, לקחת אחריות על הנעשה בקבוצה.
לכבד ולהעריך כל חניך (מעלה את הדימוי העצמי).
ליצור אווירה תומכת בין חברי הקבוצה.
פיתוח יוזמה ועצמאות מצד החניכים.
פעולת אמצע שבוע קבועה וממושכת.
פעולות שבת הפעלתיות.
הרחבת הכישרים החברתיים של החניך.
סבלנות, הבנה ותמיכה.
מתן חיזוקים חיוביים ואישיים.
לעסוק בקבלת השונה.
לעודד אמון ופתיחות.
להפגיש את החניכים עם חווית הצלחה.

נירים-נתיבות (כתה ה'ו')

קשר עם הורים.

זהו הגיל שבו מתלכטים בין הרצון להמשיך להיות קטנים - להמשיך לשחק ולהשתולל, לבין הרצון להיות גדולים ועצמאים - שלא יגידו לנו מה לעשות ושנחליט בעצמנו לגבי דברים החשובים לנו.

החניכים בגיל זה מתחילים להבין את קיומם של חוקים ונורמות חברתיות. החניך מבין כי יש דרך בה החברה רואה התנהגות ושופטת אותה. החניך מתחיל לראות את העולם מנקודות מבט נוספות מלבד נקודות המבט שלו ומעוניין להצטייר כטוב בעיני אחרים. בשכבת גיל זו קיימת חשיבות גדולה לקיומה של קבוצה שכל חבריה בני אותו גיל, בעלי תחומי עניין, בעיות, לבטים ופחדים דומים. דרך הקבוצה מרגיש החניך כי הוא "לא לבד" והקבוצה מהווה עבורו מודל לחיים חברתיים.

בתחילת גיל ההתבגרות משנה הקבוצה את ייעודה - ממסגרת חברתית שבמרכזה המדריך - לקבוצה עצמאית.

הקבוצה ממלאת צרכים שונים ומרובים:

שיקוף - איך דברים שאני עושה נראים מהצד.

מודלים לחיקוי - אני רוצה להיות כמו... חברים.

פורצי דרך - מנהיגים בקבוצה המציעים דרכי התמודדות חדשות לבעיות.

מקלט - כאן אני עם אנשים שמבינים אותי, כיף לי וטוב לי איתם.

מקור סטטוס וכוח -- כשאנחנו ביחד, אנחנו מסוגלים לעשות דברים שלכד לא היה לנו אומץ לעשות.

מטרת הקבוצה בשלב זה היא ליצור תא חברתי שמשתתפיו קבועים.

למרות העצמאות היחסית של הקבוצה ההולכת ונרקמת בגיל זה, המדריך עדיין מהווה דמות מרכזית ונערצת שמקשיבים לה כמעט ללא עוררין. בשכבת גיל זו הולך ומתחזק הצורך במימוש העצמי. בשלב זה יש לחניך צורך בקבלה ובהערכה מצד החברים. כדי שהחניך ירגיש חלק מהקבוצה עליו לתת אמון ולבטוח בחבריו לקבוצה. הקבוצה תאפשר לו ביטוי אישי וקבלת הערכה מצד החברים.

בשלב זה החניכים (מנתיבות) מתחילים לחפש בתי ספר לשנה הבאה, ויש נטייה ללכת לאן שהרוב הולך, בין אם זה טוב ובין אם לא.

מאפיינים בשטח:

Y מאפיינים בשטח:

הם חשים תחושת שייכות לסניף.
נוצרו נורמות חברתיות בקבוצה.
מרגישים שהתבגרו למרות שהם לא הכי בוגרים.
הצטבר אצלם ידע לגבי פעילות התנועה- תחושת ותיקות, עצמאות.
גדולים בבית הספר - מרגישים יותר עצמאות.
החניך צמא לידע ולמידה, אלא אם כן ממאיסים עליו אותה.
גיל הבת-מצווה.
הבנות יותר רציניות מהבנים.
מתחילים קצת להתבגר ולדעת כל מיני דברים.
התפתחות זהות מינית - מתחיל המתח בין בנים ובנות.
בנות - החברות ממוקדת באינטימיות ומחויבות ואילו אצל הבנים - במשימתיות.

w בעיות שעלולות להיווצר:

בעיות חברתיות, (אצל בנות למשל: כאלו שלא מוזמנות לבת-מצוות).
אופי מסיבות הבת-מצווה.
לא כל פעילות מספקת אותם.
מרגישים גדולים ואמיצים מספיק כדי למרוד בנורמות של הסניף ובמדריכים.
החניכים עלולים למשוך זה את זה להרשמה לבתי ספר לא דתיים
יש הרבה הערצה וחקייו של תרבות המערב ופחות חיבור לעולם התורה,
מה שעלול להשפיע על הרשמה לבתי ספר לא דתיים
הקבוצה מאבדת עניין.
הקבוצה לא מקפידה על נהלים, מרשה לעצמה להפריע.

e תפקיד המדריך:

לתמוך בחניכים העוברים את גיל ההתבגרות.
לדבר על הבעיות, לשמור על רמת פתיחות גבוהה בקשר אישי ובשיחות כלליות.
ליצור תחליף ליציאות של החברה למקומות מפוקפקים. ליצור יציאות קבועות
בהכוונת המדריכים.
לבנות ולחזק מסגרת של התנדבויות, שיעורי תורה וכו'- ולהשתדל להפוך אותם
לאטרקטיביים.
לאפשר לחניכים להוציא את המרץ הרב שלהם בתוך המסגרת ובצורה מקדמת.
לנתיבות- במקרה הצורך ניתן להעביר מערך בנושאי צניעות ובינה לבינה.
לעודד אצל החניכים חשיבה עצמאית והבעת דעה.
לעסוק בנושא לחץ-חברתי.
להדגיש את הייחוד של כל פרט בקבוצה.

לזהות מנהיגות שמפתחת ולעודד אותה לכיוונים חיוביים.
להקים ועידה קבוצתית שתקבע את כללי הקבוצה, וכך הם יקבלו על עצמם דברים מתוך הסכמתו.
כדאי לערוך לבנות מערך בת-מצווה, שידבר על משמעות קבלת עול מצוות, האופי המתאים למסיבת בת מצווה, משמעות הטקס וכו'.
לדאוג שמתח הפעילות לא ירד.
להציב מטרות ברורות.
לגבש גאווה תנועתית.
להציב מסגרת ולעמוד מאחוריה (גם למדריך מותר להיות קשוח).
לאפשר לחניכים, בהדרגה, לקחת אחריות על הנעשה בקבוצה.
לכבד ולהעריך כל חניך (מעלה את הדימוי העצמי).
ליצור אווירה תומכת בין חברי הקבוצה.
פיתוח מנהיגות, יוזמה ועצמאות.

טבלה ליחידת סיכום

מה זה אומר בפועל?	על מה עובדים בקבוצה - דינמיקה קבוצתית ואישית	מה זה אומר בפועל?	על מה עובדים בקבוצה - תוכן	חודש
				שבט
				אדר
				ניסן
				אייר
				סיוון
				תמוז
				אב
				אלול

מילון לעזר: ביטחון עצמי, עזראיות, התחשבות באחר, ערבות הדדית, דבקות, פיתוח אישיות, פיתוח אחריות, פיתוח כישור מנהיגות והובלה, לויאליות, חשיבה מערכתית, הבדלה בין עיקר לטפל, יכולת ניהול ושליטה, איכות הסביבה, דרך ארץ, ארץ ישראל, אמונה, תפילה, חסד, חינוך, צניעות, חברה צנועה, תורניות.

מה אנו רואים בסוף?

